

PISANII SÂNGEORZENE

15 AUGUST 1926 - 15 AUGUST 2026

**100 DE ANI DE LA SFÎNȚIREA BISERICII ORTODOXE
„ADORMIREA MAICII DOMNULUI DIN SÂNGEORZ-BĂI - PRIMA
BISERICĂ ORTODOXĂ DIN ȚARA NĂSĂUDULUI DUPĂ 1918 -
RIDICATĂ DE IEROMONAHUL IOAN IOACHIM BÂZNOG**

ANUL XV, NR. 8(168), AUGUST 2026

Tabloul

Familiiile ortodoxe din parohia Săncovul, comuna și satul Chaine, Rodna veche
Rodna nouă (Sant) Hramul, Mitocul, Biserica, Leu, Hramul

Nr. crist.	Numele și numele capului de familie	ocupația	Câte suflete		Observare Comuna sau satul
			barbati	femei	
1.	Ioan Trachim Bănoș	teromonal	1.		1. Săncovul
2.	Alexandru Antone Bănoș	"	1.		"
3.	Mihailă Chăgurean	"	1.		Chaine
4.	Julian Iacob Groxa	diacon	1.		"
5.	Pr. Ioan Monda	primprector	1		Rodna veche
6.	Andrei Chanda	medic	1	1.	Săncovul
7.	Iabin Loharca	invățător	1	1.	"
8.	Pr. C. I. Liotel	medic	4.	1.	Rodna veche
9.	Olimpiu Ambus	inginer de băi metalice	1	4.	"
10.	Alexandru Popescu	conducător la câștigul muncii	1.	4.	"
11.	Ioana Salvan	privatieră	3.	3.	Săncovul
12.	Alexandru Siminic	ciobotar	2	3.	"
13.	Lofia Pr. Nicolae	otie de medic	-	3	"
14.	Ion Cărpune	econom	1	1	"
15.	Pr. C. I. (Pr. G. Iancu)	"	1	1	"
16.	Alexandru Foje	"	1	3.	"
17.	Maxim Chiherta	"	1.	1.	"
18.	Alexandru Berti	"	1.	1.	"
19.	Gavilă Dobrican	"	1.	1.	"
20.	Ion Chiherta	"	1.	1.	"
21.	Victor Andreoi	"	1.	1.	"
22.	Alexa Scridonesi	"	1.	2.	Chaine
23.	Juliana Coste	"	-	1.	"
24.	Grigore Avram	"	4.	3.	"
25.	Martian și Valeria Groxa	"	-	2	"
26.	Ion Garca	"	2	4.	"
27.	Tănile Popescu	"	3	8.	"
28.	Stăduț Cornu	comerțiant	1	1	"
29.	Serente Brânduș	econom	1	1	"
30.	Anton Popescu	"	1	1	"
	Transport		56.	47.	

PISANII SÂNGEORZENE

Spiritualitate, Istorie și Tradiție

Monahia Olimpiada Salvan

ANUL XV, NR. 8(168), AUGUST 2026

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
Dr. ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II, Institutul de Istorie
„George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române
Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu, Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, Dr.
Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj
aldaraban57@gmail.com

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<http://pisaniiisangeorzene.assbn.ro/ps2019.html>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

biblioteca-digitala.ro/?pub=6346-pisanii-sangeorzene-revista-de-spiritualitate-istorie-si-traditie-locala

COPERTA 1: Ieromonahul Ioachim Bâznog

COPERTA 2: Tabel cu credincioși ortodocși din perioada interbelică

COPERTA 3: Tabel cu credincioși ortodocși din perioada interbelică

COPERTA 4: Anunț privind sfințirea primei biserici ortodoxe din Țara Năsăudului după 1918

Cuprins

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

<i>Matricula cununărilor din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867.....</i>	<i>6</i>
DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI	
<i>Suveniri și notițe de călătorie (În Transilvania, România și Dobrogea).....</i>	<i>24</i>
DR. DORIN DOLOGA	
<i>Stațiunea Sângeorz-Băi – Trecut, prezent și viitor.....</i>	<i>50</i>
<i>Impresii de la băile din Sângeorgiul-român.....</i>	<i>52</i>
DR. ALEXANDRU DĂRĂBAN	
<i>Moașa satească în Sângeorgiul Român (1837).....</i>	<i>55</i>
<i>Răpirea mandatului de senator de la Bistrița-Năsăud.....</i>	<i>57</i>

DIN GRANIȚĂ

EMIL BOȘCA-MĂLIN	
<i>Clujul durerilor românești.....</i>	<i>59</i>
ICU CRĂCIUN	
<i>Presa secolului 20. Dreptatea din 1927, 1928.....</i>	<i>61</i>

COMUNISM

DR. ALEXANDRU DĂRĂBAN	
<i>Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele parohiale greco-catolice de stare civilă (1890).....</i>	<i>62</i>

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

1

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Irodin Dumitreanu, june, fiu de plugar	Ioana Luci, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	14 februarie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Parva, nr. 34	Peste Apă, nr. 239
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	24 ani	23 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Gabriel Dumitreanu – 60 ani și Ana – 60 ani	Iacob Luci – 54 ani și Todosia – 50 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Ioan Buia – 40 ani Solomon Șorobetea – 58 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Ioan Alexi – 46 ani cu Eudochia, femeia sa – 40 ani din Parva	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	27 ianuarie, 3 și 10 februarie 1867, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹	

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), fond Registre parohiale greco-catolice de stare civilă, Matricula cununaților anii 1858-1872, f. 34 v. – f. 35 f., poz. 1.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

2

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Andrei Lazar, june, fiu de plugar	Anisia Dănilă, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	18 februarie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă, nr. 262	Poiana, Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 44
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	33 ani	29 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Filip Lazar – 60 ani și Senia – 50 ani	Orfană
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Teodor Șteopoaie – 62 ani Mitrofan Anisie – 50 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Anton Dobra – 30 ani cu Trifilia, femeia sa – 26 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	27 ianuarie, 3 și 10 februarie 1867, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹	

3

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Login Sohorca, june, fiu de plugar	Eugenia Georges, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	21 februarie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Pe Rogină, nr. 365	Între Uliți, nr. 85
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	24 ani	24 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Macavei Sohorca – 60 ani și Senia – 60 ani	Tănase Georges – 68 ani și Eudochia – 60 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Anton Râmbulea – 60 ani Iacob Anton – 29 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Anton Râmbulea – 60 ani și Maria, femeia sa – 60 ani	

¹ SJANBN, f. 34 v. – f. 35 f., poz. 2.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	10, 14 și 17 februarie 1867, fără impedimente
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹

4

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Constantin Pop, plugar, văduv	Ana Oanea, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	21 februarie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Leșu, nr. 20	Între Uliți, nr. 66
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	26 ani	24 ani
Starea civilă	Văduv	Celibă
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Vasile Oanea – 65 ani și Maria – 50 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Buia – 65 ani Mihăilă Istrate – 60 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Ioan Pop – 34 ani și Șofronia, femeia sa – 30 ani, din Leșu	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	10, 14 și 17 februarie 1867, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ²	

5

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Gherasim Dărăban, june, fiu de plugar	Titiana Buia, văduvă de plugar
Data încheierii căsătoriei	21 februarie 1867	

¹ SJANBN, f. 35 v. – f. 36 f., poz. 3.² SJANBN, f. 35 v. – f. 36 f., poz. 4.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă drum, nr. 22	Lângă drum, nr. 371
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	24 ani	24 ani
Starea civilă	Văduv	Celibă
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Nechita Dărăban – 45 ani și Parasca – 40 ani	Orfană
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Buia – 65 ani Ioan Pop – 58 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Precup Varvari – 40 ani și Todora, femeia sa – 36 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	10, 14 și 17 februarie 1867, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹	

6

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Iacob Cordoș, june absitarius de plugar	Iftinia Pop, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	25 februarie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Conța, nr. 342	Peste Apă, nr. 154
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	23 ani	19 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Orfană
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Buia – 65 ani Calistru Gagea – 56 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Maxim Haliță, notar comunal – 40 ani și Ileana, femeia sa – 36 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	3, 10 și 17 februarie 1867, cu dispensă de la Sedria Orfanală	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	

¹ SJANBN, f. 35 v. – f. 36 f., poz. 5.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹
------------	--

7

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Anchidim Pop, june, fiu de plugar	Ileana Ruști, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	25 februarie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă drum, nr. 368	Între Uliți, nr. 60
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	22 ani	22 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Elias Ruști – 50 ani și Nastasia – 48 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Ioan Buia – 30 ani Todor Andresi – 36 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Todor Andresi – 36 ani și Maria, femeia sa – 30 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	3, 10 și 17 februarie 1867, cu dispensă de la Sedria Orfanală	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ²	

8

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Maței Pop, june, fiu de plugar	Varvara Șorobetea, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	25 februarie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Măgura, nr. 5	Pe Rogină, nr. 324
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	33 ani	26 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Alexa Pop – 65 ani, văduv, din Măgura	Dănilă Șorobetea – 50 ani și Maria – 40 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Costan Lica – 45 ani Elias Sfrengu – 40 ani	Martori la învoirea liberă înainte de cununie

¹ SJANBN, f. 35 v. – f. 36 f., poz. 6.² SJANBN, f. 35 v. – f. 36 f., poz. 7.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

Martori la cununia însăși (nași)	Petre Mici – 30 ani și Vicheria Pop, femeia sa – 25 ani, din Măgura
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	3, 10 și 17 februarie 1867, fără impedimente
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹

9

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Cosma Ianăș, plugar, văduv	Palagia Rățoi, fată căzută de plugar
Data încheierii căsătoriei	25 februarie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă drum, nr. 276	Lângă drum, 270
Religia	Greco-catolică	
Vârsta la căsătorie	48 ani	25 ani
Starea civilă	Văduv	Celibă
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Orfană
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Nistor Pop – 45 ani Isac Gagea – 45 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Ioan Oanea – 40 ani și Nastasia, femeia sa – 38 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	14, 17 și 24 februarie 1867, cu dispensă de la jelit	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ²	

10

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Iacob Gagea, june, fiu de plugar	Ioana Râmbulea, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	25 februarie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Între Uliți, nr. 127	Peste Apă, nr. 182
Religia	Greco-catolici	

¹ SJANBN, f. 35 v. – f. 36 f., poz. 8.² SJANBN, f. 36 v. – f. 37 f., poz. 9.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

Vârsta la căsătorie	29 ani	25 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Alexa Gagea – 62 ani și Todora – 60 ani	Iacob Râmbulea – 50 ani și Palagia – 50 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Ștefan Partene – 65 ani George Oanea – 42 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Roman Morariu – 56 ani și Irina, femeia sa – 56 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	3, 10 și 14 februarie 1867, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹	

11

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Gabriel Dănilă, june, fiu de plugar	Eudochia Petroaie, fată căzută, jelerită
Data încheierii căsătoriei	25 februarie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Poiana, nr. 24	Fără casă, Sângeorgiu
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	27 ani	25 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Simion Dănilă – 60 ani și Maria – 60 ani, din Poiana	Orfană
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Ignat Pop – 56 ani Iacob Anton – 29 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Iacob Dănilă – 30 ani și Paraschiva, femeia sa – 28 ani, din Poiana	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	10, 14 și 17 februarie 1867, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ²	

¹ SJANBN, f. 36 v. – f. 37 f., poz. 10.² SJANBN, f. 36 v. – f. 37 f., poz. 11.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

12

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Roman Petroaie, june absitariu de plugar	Irina Gâlea, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	28 februarie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă, nr. 223	Peste Apă, nr. 212
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	32 ani	27 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Leonte Gâlea – 58 ani și Frăsina, femeia sa – 56 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Buia – 65 ani Ioan Pop – 58 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Iacob Anton – 30 ani și Paraschiva, femeia sa – 23 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	10, 14 și 17 februarie 1867, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹	

13

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Pantelimon Siminic, june, fiu de plugar	Matroana Lat, fată căzută de plugar
Data încheierii căsătoriei	28 februarie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă, nr. 205	Între Uliți, nr. 118
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	35 ani	37 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Vasile Lat – 70 ani și Nastasia – 65 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Alexa Alexi – 60 ani Foca Arman – 42 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Gabriel Siminic – 46 ani și Palagia, femeia sa – 38 ani	

¹ SJANBN, f. 36 v. – f. 37 f., poz. 12.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	10, 14 și 17 februarie 1867, fără impedimente
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹

14

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Luca Tahâș, june, fiu de plugar	Ana Login Petri, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	4 martie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Între Uliți, nr. 80	Peste Apă, nr. 173
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	24 ani	26 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Login Petri – 60 ani, văduv
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Costan Lica – 45 ani Roman Mustață – 55 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Pavel Georgeș – 50 ani și Ana, femeia sa – 35 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	14, 17 și 24 februarie 1867, cu dispensă de la gradul al 6-lea de afinitate	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ²	

15

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Spiridon Lupșor, econom plugar, văduv	Maria Georgeș, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	4 martie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Între Uliți, nr. 61	Între Uliți, nr. 82
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	43 ani	29 ani

¹ SJANBN, f. 36 v. – f. 37 f., poz. 13.² SJANBN, f. 36 v. – f. 37 f., poz. 14.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

Starea civilă	Văduv	Celibă
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Vasile Georgeș – 64 ani, despărțit de femeia sa
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Vasile Oanea – 65 ani George Ruști – 30 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Iosif Lupșor – 41 ani și Paraschiva, femeia sa – 40 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	14, 17 și 24 februarie 1867, cu dispensă de la jelit	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹	

16

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Ioan Iacob Cârcu, june, fiu de plugar	Palagia Andresi, văduvă de plugar
Data încheierii căsătoriei	4 martie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Valea Borcutului, nr. 402	Valea Borcutului, nr. 404
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	24 ani	25 ani
Starea civilă	Celib	Văduvă
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Tănase Gagea – 40 ani Cosma Oanea – 43 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Tănase Gagea – 64 ani și Nastasia, femeia sa – 60 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	14, 17 și 24 februarie 1867, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ²	

¹ SJANBN, f. 37 v. – f. 38 f., poz. 15.² SJANBN, f. 37 v. – f. 38 f., poz. 16.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

17

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Elias Pop, plugar, văduv	Solomia Isipoaie, femeie de plugar, văduvă
Data încheierii căsătoriei	7 martie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă drum, nr. 346	Între Uliți, nr. 130
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	55 ani	50 ani
Starea civilă	Văduvi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Oanea – 43 ani Iacob Anton – 29 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Costan Cârdu – 64 ani și Nastasia, femeia sa – 60 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	17, 24 februarie și 3 martie 1867, fără impedimente decât cu dispensă de la jelire	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹	

18

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Roman Ruști, june, fiu de plugar	Ana Marica, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	7 martie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Între Uliți, nr. 60	Lângă drum, nr. 27
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	24 ani	20 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Elias Ruști – 54 ani și Nastasia – 50 ani	Vasile Marica – 50 ani și Maria – 45 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Costan Lica – 44 ani Elias Pop – 55 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Ioan Buia – 34 ani și Maria, femeia sa – 30 ani	

¹ SJANBN, f. 37 v. – f. 38 f., poz. 17.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	Cu o vestire în 3 martie și dispensă de la a 2-a și a 3-a vestire
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹

19

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Pantelimon Ilincău, june absitarius, fiu de plugar	Anisia Călina, văduvă, femeie de plugar
Data încheierii căsătoriei	22 iunie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Parva, apoi Sângeorgiu, servitor	Lângă drum, nr. 384
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	35 ani	43 ani
Starea civilă	Celib	Văduvă
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Oanea – 43 ani Procopie Dumitraș – 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Roman Măriuş – 60 ani și Ioana, femeia sa – 50 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	12, 19 și 26 mai 1867, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ²	

20

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Maxim Alexi, june soldat, fiu de plugar	Șofronia Nicolae, văduvă, femeie de plugar
Data încheierii căsătoriei	12 iulie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Între Uliți, nr. 146	Lângă drum, nr. 267
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	26 ani	33 ani

¹ SJANBN, f. 37 v. – f. 38 f., poz. 18.² SJANBN, f. 37 v. – f. 38 f., poz. 19.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

Starea civilă	Celib	Văduvă
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Orfană
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Tănase Gagea – 70 ani Leon Nicolae – 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Simion Tanco, paroh – 46 ani și Ioana, femeia sa – 36 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	17, 24 și 31 mai 1867, fără impedimente decât licența militară	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹	

21

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Iosif Lazar, văduv, plugar	Irina George adică Călina, văduvă de plugar
Data încheierii căsătoriei	1 august 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă, nr. 262	Valea Borcutului, nr. 422
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	32 ani	28 ani
Starea civilă	Văduvi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Vlasa George – 60 ani Iacob Anton – 32 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Luca Morariu – 40 ani și Ana, femeia sa – 36 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	14, 21 și 28 iulie 1867, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ²	

¹ SJANBN, f. 37 v. – f. 38 f., poz. 20.² SJANBN, f. 38 v. – f. 39 f., poz. 21.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

22

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Terente Bumbu, văduv, plugar	Varvara Lupoai, văduvă de plugar
Data încheierii căsătoriei	20 septembrie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Maieru, Lângă drum, nr. 180	Pe Rogină, nr. 339
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	45 ani	36 ani
Starea civilă	Văduvi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	George Oanea – 40 ani Maxim Rățoi – 28 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Spiridon Păvăleanu – 57 ani și Gaftona, femeia sa – 50 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	8, 10 și 15 septembrie 1867, fără impedimente decât dispensă de jelire	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹	

23

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Foca Arman, văduv, plugar	Irina Pop, văduvă de plugar
Data încheierii căsătoriei	27 septembrie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Între Uliți, nr. 116	Valea Borcutului, nr. 436
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	50 ani	45 ani
Starea civilă	Văduvi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Eremie Buta – 50 ani Mihail Siminic – 50 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Casian Tahăș – 60 ani și Palagia, femeia sa – 54 ani	

¹ SJANBN, f. 38 v. – f. 39 f., poz. 22.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	20, 22 și 26 septembrie 1867, fără impedimente
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹

24

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Gabriel Huluduc, văduv, plugar	Gacea Isipoaie, văduvă de plugar
Data încheierii căsătoriei	28 septembrie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă, nr. 213	Între Uliți, nr. 130
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	60 ani	40 ani
Starea civilă	Văduvi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Oanea – 43 an Iacob Anton – 30 anii	
Martori la cununia însăși (nași)	Ioan Dărăban – 36 ani și Carolina, femeia sa – 26 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	20, 22 și 26 septembrie 1867, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ²	

25

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Maxim Rățoi, văduv, plugar	Ileana Rățoi, văduvă de plugar
Data încheierii căsătoriei	17 octombrie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă drum, nr. 269	Lângă drum, nr. 271
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	40 ani	33 ani

¹ SJANBN, f. 38 v. – f. 39 f., poz. 23.² SJANBN, f. 38 v. – f. 39 f., poz. 24.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

Starea civilă	Văduvi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Nechita Anisie – 46 ani Costan Pop – 36 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Nechita Anisie – 46 ani și Sofia, femeia sa – 50 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	22, 26 și 29 septembrie 1867, cu dispensă de la al 6-lea grad de afinitate	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹	

26

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Nicolae Cârcu, june, fiu de plugar	Șofronia Măriuș, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	18 noiembrie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Valea Borcutului, nr. 420	Între Uliți, nr. 96
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	25 ani	22 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Costan Cârcu – 60 ani și Nastasia – 56 ani	Vasile Măriuș – 65 ani și Irina – 60 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Oanea – 43 ani Iacob Anton – 32 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Costan Lica – 43 ani și Irina, femeia sa – 28 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	3, 7 și 10 noiembrie 1867, cu impediment spița a 6-a cuscrie a II-a	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ²	

¹ SJANBN, f. 38 v. – f. 39 f., poz. 25.² SJANBN, f. 39 v. – f. 40 f., poz. 26.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

27

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Foca Macavei, june, fiu de plugar	Todora Rățoi, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	24 noiembrie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă, nr. 195	Pe Rogină, nr. 299
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	37 ani	24 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Elias Macavei – 60 ani, văduv	Orfană
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Larion Isipoae – 70 ani George Rățoi – 48 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Larion Isipoae – 70 ani și Nastasia, femeia sa – 65 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	10, 17 și 20 noiembrie 1867, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹	

28

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Miron Jarda, june, fiu de plugar	Todora Nicolai, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	24 noiembrie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Pe Rogină, nr. 305	Peste Apă, nr. 258
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	33 ani	22 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Dănilă Jarda – 64 ani și Ana – 50 ani	Pantelimon Nicolai – 52 ani și Ana – 53 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Oanea – 43 ani Solomon Buia – 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Maxim Buia – 38 ani și Ileana, femeia sa – 30 ani	

¹ SJANBN, f. 39 v. – f. 40 f., poz. 27.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	10, 17 și 20 noiembrie 1867, fără impedimente
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹

29

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Ioan Râmbulea, june, fiu de plugar	Senia Șorecău, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	25 noiembrie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Valea Borcutului, nr. 395	Valea Borcutului, nr. 409
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	28 ani	27 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Orfană
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Solomon Buia – 40 ani Ioan Arsente Pop – 50 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Alexandru Șteopoaie – 38 ani și Catarina, femeia sa – 34 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	10, 17 și 20 noiembrie 1867, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ²	

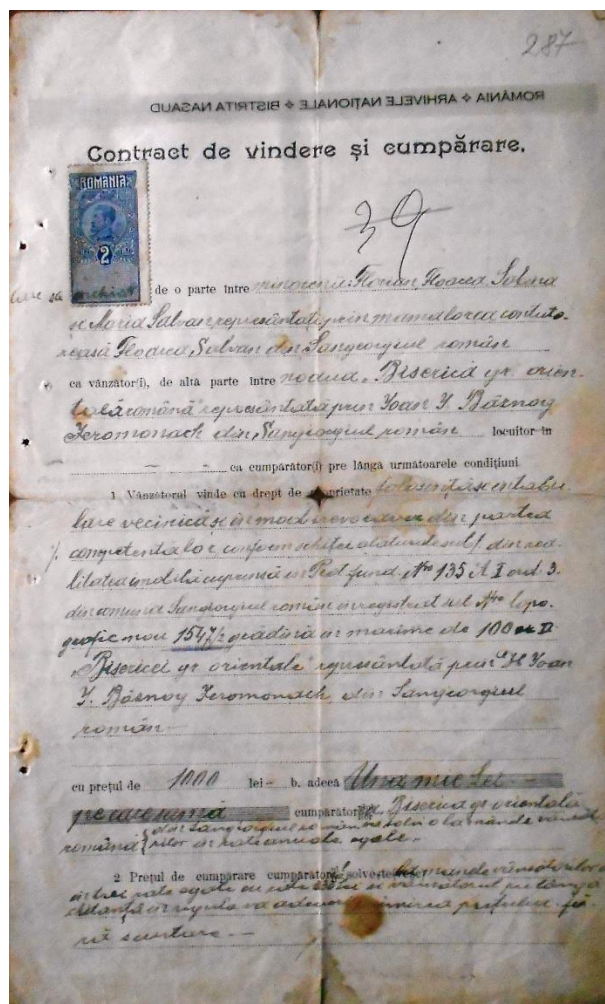
30

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Dumitru Deacu, june, fiu de plugar	Senia Șorecău, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	25 noiembrie 1867	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Maieru	Valea Borcutului, nr. 173
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	27 ani	28 ani

¹ SJANBN, f. 39 v. – f. 40 f., poz. 28.² SJANBN, f. 39 v. – f. 40 f., poz. 29.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1867

Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Orfană
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Leon Tahăș – 40 ani Terente Arman – 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	George Borgovan – 28 ani și Titiana, femeia sa – 26 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	3, 7 și 10 noiembrie 1867, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu este aplicată ștampila de trecere la ortodoxie ¹	

¹ SJANBN, f. 39 v. – f. 40 f., poz. 30.

Suvenir și notițe de călătorie (În Transilvania, România și Dobrogea)

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

XIII

În 29 iunie am primit în urmă pașaportul dorit, după ce l-am reculcat de atâtea ori pe cale telegrafică. Chiar pe această zi eram invitat de amicii mei să iau parte la o producțiune a reuniunii de cântări ce era împreună cu dans. Am fost promis a lua parte, însă după ce am primit pașușul de trecere, m-am văzut silit să abdic de la această plăcere, de care mărturisesc că mi-a părut rău. Am trimis în toate părțile ca să capăt o birjă care să mă transporte la gară, însă în deșert, toate erau deja cuprinse. Ce să fac, mi-am comandat o trăsură cu loitre, simplă. Și ce credeți am făcut bine, căci altcum nu aflam cum că Brașovul este atât de bine pavat și cum că am și eu dinți în gură.

Înainte de plecare mi-am luat ziua bună de la mai mulți amici, pe care cea mai mare parte i-am aflat în Casina românească. Despre aceasta am fost uitat să povestesc ceva, îmi permit a spune numai pe scurt, cum că Casina română din Brașov poate rivaliza cu orice casină sau casă de lectură. Este în un loc și cu prospect frumos, este bine aranjată, are un număr foarte frumos de tot felul de foi, cu deosebire ruse, românești. Nicăieri nu am văzut atâtea foi românești din România ca aici. Aici am căpătat mai întâi în localitate publică cafea turcească. M-au surprins niște tablouri minunate românești aduse din România și donate de cătră bravul cetățean român Diamandi Manole. Am luat adio de la Brașov și am plecat.

Am sosit la gară la ora 3 și jumătate p. m. unde am aflat întreaga familie a d-lui Iacob Mureșanu care petrecea pe demna matroană nevasta vestitului erou român de la Grivița, dl. maior Groza.

Dacă voiești, iubite cititorule, să trecem odată Carpații, pentru a-ți povesti alte lucruri, binevoiește a mă scuza dacă voi fi scurt în descrierea drumului meu până la Predeal. În cupeul meu avui fericirea a cunoaște pe un ofițer român ce era garnizonat în Brașov și făcea o excursiune până la Predeal. Dânsul era cunoscut bine cu terenul, respectiv cu valea Tomoș pe unde călătoream. Mi-a descris întăriturile făcute în un defileu (strâmtoare) din această vale de către ai noștri la anul 1877 când cu ocaziunea războiului oriental, când au făcut și la Turnu-Roșu.

Era trecut ceasul 5 când am ajuns la gara din Predeal. Predeal se numește coama Carpaților ce desparte România de Ardeal. Gara este așezată pe o tărniță la circa 3.500 urme v. înălțime absolută. Stâncile predominitoare din acest munte, după cât am putut să le observ sunt greș carpatin de o culoare vineție și conglomerat. Firesc e cum că timp nu am avut să mă depărtiez de la gară pentru a face ceva studii. Din Predeal se văd cele mai frumoase panorame, se văd munții carpatini în formele cele mai variate. Ajunși la gară, a trebuit să ne dăm jos pentru a ne lua bagajul, a-l preda pentru trenul român, a-l lăsa slugilor de la poliție-finanță, ca să se convingă, nu cumva duc lucruri periculoase sau lucruri de contrabandă. Când m-am dat jos, un simț deosebit a început a furnica prin inimă. Cum s-a vârât acest simț și ce voia să facă în pieptul meu, eu știu, însă vă rog pe toți să nu mă întrebați¹.

¹ Familia, Oradea, Anul XVII, 1881, nr. 72, p. 461.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

Un edificiu de forma barărilor conținea toate cancelariile, toate locuințele pentru funcționarii de la ambele căi ferate, austriacă și română, și totodată și restaurația, însă chiar atunci era în lucrare un pompos edificiu, poate până acuma va fi terminat.

O mulțime de oameni furnicau pe peronul gării din toate clasele și de toate naționalitățile, firesc, evreii nu lipseau. Unii sosiră din România și voiau a trece în Transilvania, alții din contra, iar alții au venit pentru a petrece amici sau rudeni și, în urmă, alții care au venit aici numai din plăcere, în cancelariile pentru vizarea pașapoartelor era mare îmbulzeală, abia îmi sosise și mie rândul. Trebuie să vă mărturisesc, cum că m-a surprins avizul din pașaportul meu de la pag. 6, unde nici până atunci nu se recunosc România, ci sta expres „Principatele unite Moldova și Valahia”: „Les principautés unites de Moldavie et de Valachie” și „Oláh- és Moldvaország”.

Pe când îmi băteam capul de această neconsiderare a titulaturii statului român, ni se dă avizul de pornire. Pasagerii începură a-și căuta cupeurile. Eu scăpasem abia de scrupuloasa vizitație a finanților, care se convinse în urmă cum că nu duc nimic periculos. Voiam să-mi caut și eu un loc în un cupeu când, în acel moment, sosește un grup prea interesant pentru mine, era familia d-lui Iacob Mureșan și anume veteranul profesor și redactor al „Gazetei” Iacob Mureșan, bravul său fiu Aureliu, fiica lui măritată Groze și a doua fiică, frumoasa și grațioasa Ecaterina. Toți erau postați în jurul unui om cu o uniformă mie încă nouă, cu o față senină, impunătoare și totodată simpatică. Nu-mi era anevoie de ghicit cine era acest frumos bărbat, era cunoscutul și de toți iubitul nostru erou de la Grivița, maiorul Groze, care venise până aici pentru a-și întimpina afabila și drăgălașa lui soție. Grupa se apropia spre tren. Fui recomandat și prin o strângere de mână am gratulat prin grai viu bravei armate române în persona maiorului Groze.

XIV

Abia mă așezai în cupeul meu, fluierul locomotivei răsuna departe prin văile munților carpatini, dând semnalul de pornire. Eram postat în fereastra vestică a cupeului meu, pentru a mă delecta la frumoasele panorame ce se prezentau chiar la apusul soarelui, când intrăm. Groze mă și invita a trece în cupeul d-sale. Spre orientarea cititorului observ la acest loc, cum că vagoanele de pe acesta linie nu sunt întocmite ca la noi, adică cupeu de cupeu separat, ci un vagon este ca o casă familiară. Toate cupeurile stau în comunicație pe mijloc și intrare este numai la capetele vagonului. Mai toate vagoanele de persoane sunt în asemenea comunicație, așa cât conductorii nu umblă decât pe mijlocul vagonetar.

Primesc invitarea cu bucle.

Dar înainte de a povesti despre conversația avută, cred că nu voi greși dacă în puține liniamente voi spune biografia acestui binemeritat erou.

Maiorul Groze Moisă este un copil al Banatului, care a dat mulți fii bravi din sânul său. Este născut în Obreja lângă Caransebeș. La 1862 a intrat la regimentul al XIII-lea de graniță ca și cadet. La 1866 a înaintat de sublocotenent și ca atare a luat parte cu regimentul al 66-lea de linie la memorabila luptă de la 24 iunie la Custozza, unde bravura regimentelor românești a fost admirată și a făcut pe armata austriacă triumfătoare. Mulți copii iubiți au pierdut românii în acea luptă și puțină le-a fost recunoștința. În 14 iulie a primit o rană în lupta de la Versa. De la 1867-1868 a fost profesor la școala de cadeți din Lemberg. De la 1868-70 a ascultat cursul superior dela institutul geografic din Viena, iar la 1871 fu atașat la statul major. Până la 1873 a fost ocupat cu topografia Transilvaniei, unde făcu cunoștință cu damicela Elena Mureșan pe care, la 1874, o luă de soție, după ce a intrat în armata română unde îndată a înaintat la gradul de locotenent. Cu intrarea armatei române în resbelul de la 1877 a înaintat la gradul de căpitan și era atașat la statul major din divizia a IV-a. Ca atare a participat la toate luptele și cu deosebire s-a distins prin o purtare excelentă și o conducere inteligentă în lupta memorabilă de la 30 august (11 septembrie),

*Suvenirii și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

în care luptă au devenit românii stăpâni pe reduta Grivița. În această luptă s-a oferit de bunăvoie să conducă o coloană. A condus cu o bravură extraordinară batalionul de vânători și dânsul înlesni mult la luarea redutei, pentru care bravură fu recompensat cu înaintarea la rangul de maior. A luat parte și la memorabilul atac de la 7/19 octombrie, când s-a dat asalt redutei nr. 2 (Plevnița) unde a fost vulnerat.

În timpul când dânsul făcea vitejii la Plevna, iubita lui soție petrecea la Brașov, la părinți, în cel mai mare dor și în cele mai mari temeri și îngrijiri.

- Știi că nevasta mea e babă?! – îmi zise dânsul după ce am fost conversat despre alte lucruri mai indiferente și în un ton plin de mândrie; și în acel moment ia pălăria de pe capul doamnei. Ce îmi văzură ochii, nu voiam a crede.

- Madame, d-ta ești prea cărunță după etatea d-tale.

- Da! - îmi răspunse maiorul cu zâmbet pe gură, - zilele ce le-am petrecut la Plevna ducându-l pe turci a înflorit capul nevastei mele, grijile cele mari și dorul pentru mine a făcut-o bătrână, însă pentru mine este cu atât mai frumoasă. Apoi pentru de a adevăra cum că cele povestite sunt adevărate, le sigilează prin un sărut dulce ce-l depuse pe fruntea nevastei sale stringându-o la braț.

Eu eram atât de încântat la privirea acestei scene, nu știam ce se admir mai mult, iubirea adevărată, credința nobilă, ori gingășia și tandrețea cu care se tratau acești doi oameni ca doi porumbi dragălași. Simțim o mulțumire internă redând fericirea lor și în taină le doream : „Eternă fie fericirea voastră”!

Este lucru prea firesc de explicat, cum că fiind martor la niște scene atât de dragălașe, ce în realitate foarte arareori le poți gusta, am uitat de a trage în revista mea și frumosul ținut pe unde treceam, panoramele și tablourile atât de romantice ce le aflai de la Predeal la vale.

Poate aș fi prea indiscret, dacă aș povesti toate de câte am conversat. Vă spun numai, cum că nu mă puteam satura destul cu întrebările ce le puneam, întrebări din câmpul de război și dl. Groze încă nu lipsea a-mi povesti toate amănuntele. Lucru firesc cum că de la război am sosit la pacea atât de amară pentru bieții români pentru pierderea Basarabiei și în urmă la congresul de la Berlin. De aici începurăm a ne încurca în politica înaltă, începurăm a reformă harta Europei după gustul nostru.

Astfel petrecurăm timpul și numai deodată ne anunță conductorul „Sinaia”. La auzul acestui nume am părăsit societatea d-lui și doamnei Groza, mie atât de plăcută, și m-am reîntors în cupeul meu. Știam sau cel puțin presupuneam cum că vor avea să-și povestească lucruri de care nu aveau trebuință de societatea mea. Afară de aceasta eu voiam a vedea Sinaia, despre care știam cum că aici își petrece Domnitorul Carol frumuselele zile de vară.

Lăsasem cupeul meu gol și acum regăsesc încă o țărancă și o cuconiță de 14-15 ani. Țărancă avea la 35 ani. Pentru prima oară am văzut costumul țărănesc de dincolo și mărturisesc, mi-a plăcut prea mult. Cămașă și fustă brodată, cu melasă negru, velnic negru, șurță cusută cu lână în colori naționale, la brâu bețe tricolore cu fluturi, la gât mărgelă salbă, pe cap salbă. Frapat de acest frumos costum, îl privii și studiai mult timp, dar damele mele încă mă examinară mai de aproape. La început eram foarte rece unii de alții. De la un timp presupusa mea țărancă începe să parlăluască franțuzește cu cuconiță. Am văzut la moment, cum că mă aflai în rătăcire cu țărancă mea. Mi-am permis ai adresa câteva cuvinte, de ce fu surprinsă, pentru că mă ținea neamț.

- D-ta ești român? - mă întreba cucoana mea.

- Da! sunt român neaoș și mă trag din cea mai veche și mai nobilă viță românească ce cunoaște istoria noastră națională, mă trag din acea familie care a fost, este și va fi pururea talpa țării mele, din acea familie de a cărei viață și existență este legată existența neamului românesc, adică din opincă.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

Se vede că a plăcut această genealogia a mea, căci de aici încolo se arată cu multă afabilitate. Conversația începu a curge fuior în care întina din când în când și cuconiță de care am amintit. Din toate am descoperit, cum că țărâna mea era nevasta unui domn de rang înalt din Ploiești, iar cuconiță eră fiică. Ambele făcură o excursiune la palatul domnesc din Sinaia, unde chiar atunci se afla și Doamna și Domnitorul.

Doamna află o plăcere deosebită a umblă aici în costum țărănesc. Asemenea fac și damele de curte, în duminici și sărbători cercetau și hora țărănească. Pentru a face o plăcere Doamnei, damele din apropiere o vizitez, îmbracându-se asemenea în costum țărănesc. M-a informat mai departe cum că Doamna aranjează și baluri de curte în costume țărănești și cum că Doamne-i stă de minune bine în costum.

Doamna Elisabeta este în adevăr o aparițiune rară între Domnitoare, o femeie ce iubește poporul românesc, iubește portul lui, datinile, moravurile și întreaga viața lui idilică. Costumul țăranului atât de frumos, atât de elegant și atât de grațios, era nebăgat în seamă. Doamna l-a ridicat la valoarea lui, l-a familiarizat până în cele dintâi saloane, în saloanele de la curte. Nu este greu dar de a ghici și a explica simpatia și iubirea cea mare cu care este întimpinată Doamna ca și Domnul la toată ocaziunea dată de către poporul românesc. Iubirea cu care o întimpină românii, nu este oficioasă, ci este aceea ce o nutresc copiii buni către o mamă bună, care se îngrijește cu dragoste de sortea și de fericirea lor.

Firul de conversație ni se abătu pe altă cale, mie nu chiar plăcută de când în un cerc de dame fui luat la răspundere „de ce nu mă însor”? Vorbind cu cucoana mea despre însurăție, venirăm îndată la altă temă, despre creșterea fetelor române. De aici în colo n-a mai mers așa neted conversația, căci eram în mare divergențe de idei. Doamna mea susținea din toate puterile, cum că pensioanele cele mai bune sunt cele franceze și germane și că fetele române numai acolo pot primi o creștere bună.

- Pardonati-mi Doamna mea, deci eu voi susține contrariul. Vor fi bune acele pensionate, însă nu pentru româncuțe. După mine este o mare nenorocire din punct de vedere al educațiunii, datina ce existe cu deosebire la d-voastră, de a duce pe bițele copilițe abia ajunse în etate de 6-7 ani, în institute străine. Iată motivul meu pentru ce aceasta. Fetițele ajunse aici, se înstrăinează de tot ce este românesc, de limbă, de datini, de sentimente și nu arareori și de părinți. În acele pensioane se învață multe de toate, se învață mulțime de limbi străine, literatură străină. De limba și literatura română n-are nici idee, îți licitez pe Voltaire, Victor Hugo, Racine, sau pe Schiller, Goethe, Lessing ș. a., însă din literaturii și poezii noștri nu cunoaște nici pe unul, nici chiar pe unele din minunatele poezii ale lui Alecsandri.

- Ce vrei d-le! Dară nu ai dori ca copilele noastre să capete o creștere cât dacă intră în un salon se rămână mojice sau chiar mute să nu știe vorbi franțuzește și nemțește și în fine să nu se priceapă la conversațiune mai înaltă din literatura clasică modernă și din muzica clasică. Limba românească au vreme să o învețe după ce ies din pension, iar literatura, ce literatură avem noi? Întreagă o poate învăța în o săptămână. E timpul d-le! să ne ridicăm între neamurile cu cultură europeană și deci voim aceasta, trebuia ca și femeile noastre să se ridice la acea cultură înaltă.

- Mi se pare, doamna mea, că nu suntem în clar despre conceptul cultură. După a mea părere cultura omului stă în prima linie în nobilitatea inimii și în științe. Pentru a câștiga aceste atribute, nu este trebuință a refugi la limba franceză, germană sau engleză, ci aceasta se poate face și în limba românească și încă mai bine. Mai bine și mai curând se legă de sufletul românesc și mai în grabă învățămîntea românească, atunci când i se vorbește românește, pentru că limba și sentimentele inferează în caracterul individualității naționale. Cunoștințe despre literatura franceză, engleză, germană, etc. se pot câștiga și în limba românească, asemenea și muzica. Dară să fiu pardonat dacă voi susține cum că nu cultura înaltă de care mi-ai vorbit d-ta este prima referință pentru femeia română, chiar nici pentru acele care se trag din cele dintâi și mai avute fa-

*Suvenirii și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

milii boierești¹.

- Nu este cea dintâi trebuință pentru o femeie, - continuai eu, - ca se știe parlu franțuzește, germanește, englezește, etc. nici ca să știe drosgâni pe cel „piano” sau „pianino”, nici ca să fie îmbrăcată totdeauna după modă. După mine prima referință este să fie o bună economă, să știe prepara o mâncare bună, să știe ține în bună rânduială casa, culina și grădina de legume, să știe face din toate lucrurile bună economie și în sfârșit să știe croi și pregăti cel puțin veșmintele ei și ale copiilor. Dacă la o cucoană permite starea de a ținea bucătar sau bucătăreasă, nu-i strică nimica deci pe aceasta o poate controla și inspecționa. Însă aceasta numai atunci o poate face deci singură se pricepe în de-ale bucătăriei. Însă toate aceste lucruri nu le învață în pensiunile moderne. Apoi rare fete învață lucruri de aceste, după ce au terminat pensionul. La cele mai multe nu le stă gândul decât la baluri, petreceri, șlepuri lungi, la citire de romane, o cocheta cu domnișori și altele asemenea. Nu știm contra, mă recomand cu stăruință ca cuconițele române, după ce s-au însușit cele înșirate, să învețe cât de multă carte, să învețe cât de multe limbi, științe, literatură, etc. Sunt dară de părere să învețe întâi cele necesare, să-și asigure întâi acest frumos capital, apoi să învețe celelalte și anume cele trebuincioase pentru viața de salon. Iată pentru ce sunt contrariul de a se da copilele române în pensionate străine.

- Se vede, dl. meu, cum că și d-ta aparții acelei clase de bărbați care vor a face din femeie sclava culinei și a gospodăriei, care combat emanciparea femeii și ridicarea ei la rangul femeilor culte din apus. D-voastră ați trebui să lucrați din contră pentru emanciparea noastră a femeilor române, căci numai așa va prospera și înainta societatea românească.

- Nu! Doamna mea, nu! Nu știm contrar emancipării adevărate, așa precum înțeleg eu, și nu în sensul modern, nu în direcțiunea în care se vede că a început și în România a se dezvolta.

Eram gata a ține o prelegere despre emanciparea femeii, când trenul se oprește și ni se spune să ne dăm jos.

XV

Ajunsesem la un tunel surpat prin care era întreruptă comunicația. Nu-mi aduc bine aminte între care stațiuni se află acel tunel. Destul că ne-am dat jos și mai mult de 10 minute a trebuit să înconjurăm tunelul. La partea opusă ne așteaptă alt tren. Aici am putut vedea și locul surpat, la gura tunelului, ceea ce era tare ușor de explicat. Formațiunea geologică prin care era găurit tunelul era de șisturi cristaline, prin urmare de o consistență debilă. Eu cred cum că tot așa se va surpa neîntrerupt la acest loc dacă nu se vor face întărituri care se împiedice surpările.

Notez totodată la acest loc, cum că calea ferată de la Predeal până la Ploiești merge pe valea râului Prahova, care izvorăște din Carpații de la Predeal, primește mai multe pâraie și se varsă în râul Ialomița. Această vale cât este de romantică și încântătoare în regiunea superioară, cu atât începe se fie mai monotona apropiindu-te de Ploiești. Munții trec succesiv în dealuri, pădurile de brad încep a fi înlocuite cu păduri de fag și în urmă de stejar; dealurile se fac din ce în ce mai mici, până în urmă se prefac în coline și șesuri extinse; pădurile asemenea încep a dispărea și a fi înlocuite cu câmpuri și pășuni. Râul Prahova are din ce în ce un pat mai mare și mai extins, de unde se cunoaște cum că în timpi ploioși cu deosebire primăvara trebuie se producă mari versuri și de bună seamă și mari pagube.

Când am ajuns la Ploiești, era noapte completă. Am pansat puțin, apoi am plecat mai departe. Vălul nopții întunecoase împiedica de a vedea frumoasele șesuri pe unde treceam și câmpurile atât de mănoase și îmbelșugate ale României. Vă spun, căci începură a-mi fi urât în cu-

¹ Familia, Oradea, Anul XVII, 1881, nr. 73, p. 466-467.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

peu, cu toate că nu mă aflam singur, căci se mai aflau două cucoane ori cuconițe, nu știu zău ce erau. Ambele erau tinere între 20-25 ani, însă ființe mai sficioase nu mi s-au dat de cap. Când am intrat în cupeu, le-am aflat acolo, le-am dat o bună seara, însă nu afluă lucru demn de răspuns. Din acest motiv, eu nici n-am mai zis nici un cuvânt, ci m-am pus în ungher al cupeului meu cu speranța de a putea adormi, însă n-am putut. Cuconițele mele, în credință, că eu dorm sau că nu mă pricep la limba franceză, deodată începură a se dezgheța și a parli pe franțuzește. Din puținul cât am priceput și eu din astă limbă, mi-am format convingerea cum că una din ele, de nu chiar ambele erau înamorate. Sărmanele copile! cât de voios le-aș fi mângâiat și alinat nenumăratele suspinuri scoase chiar din fundul inimii, cât de voios le-aș fi prescris ceva doftorii de dragoste, la ce am învățat când eram și eu mai tânăr și încă înamorat. Însă d-lor m-au desconsiderat la început. Era să mă cuprindă o milă, îmi veni vorba pe limbă să le agrăiesc odată, însă iară mi-am zis: „Măi omule dă-le bună pace”. Și am dat ascultare acestui sfat.

Incidentul acestei conversațiuni mă puse și pe mine pe gânduri, începui a-mi reîmprospăta acei timpi de aur când mă simțeam cel mai fericit om atunci când vedeam o ființă, pe care trebuie să vă mărturisesc, o iubeam mult, și când toată viața o priveam și o vedeam ca pe o mare carte în care citești numai frumoase poezii și dulci visuri. Începui a filosofa asupra acestor dispoziții psihologice ale omului, începui a mă întreba pentru ce s-a moderat pulsul inimii, pentru ce nu mai simțesc și acum tot acele îndemnuri de atunci? Se vede că am îmbătrânit, cel puțin cu inima, cugetam în mine.

Și pe când petreceam în de aceste meditațiuni, pe când era să mă pierd în reflexiuni filosofice, sosisem la o stație al cărei nume l-am uitat și un tânăr de vreo 20 de ani prin o „bună seara” apăsător de trezește din ale mele meditațiuni. După puține schimbări de cuvinte făcurăm cunoștință mai de aproape, ne-am schimbat biletele de vizită. Acel tânăr era un elev de al bravului profesor de chimie de la universitatea din București, dr. Pernat, un tânăr foarte inteligent și amabil. După o scurtă introducere în discursul nostru numai odată ne-am trezit în o prea interesantă discuțiune științifică din lumea anorganică și în special din chimie. Am observat, că cucoanele amintite îndată ce au văzut cine suntem noi și în special cine știu eu, începură a se arăta mai vesele. Precum am observat eu și precum singure au mărturisit, dânsle încă au crezut cum că sunt neamț, de aceea atâta recela. De aici încolo începură a se amesteca și dânsle în discursul nostru, care firește luase altă temă. Tânărul I. Gr. mă invita cu multă afabilitate să-l vizitez atât pe dânsul, cât și pe dl. prof. Pernat în laboratorul chimic, asigurându-se cum să i va părea profesorului foarte bine.

Așa petrecurăm vremea fără a ști cum a trecut. Deodată ni se anunță stația Chitila, unde se împreună cu linia ce vine de la Craiova și nu este departe de la București. Aici s-a întâmplat următorul episod, ce voiesc a vi-l povesti. În cupeul prim din vagonul următor fusese un domn, îl botezăm X., carele s-a dat pentru câteva minute jos. Întru acea se suie o societate întreagă de domni și dame și ocupă întreg cupeul, cât pentru X. nu mai rămăsese loc. Acestuia nu-i veni aceasta la socoteală, începu să ridice protest. Întâi începură românește, o vorbă aduce alta, știi când sunt, oamenii necăjiți, în urmă o dară pe franțuzie, bag seamă ca să se poată înțelege mai bine. Limbajul din ce în ce le deveni mai aspru, în fine, fiind numai singur se vedea silit a se permuta în alt vagon.

- Se vede că la d-voastră se vorbește mai mult franțuzește, - mă adresai soțului meu.

- Așa este, limba franceză este la noi foarte întrebuințată. Numai un chip ar fi de a putea încerca aceasta franțozomanie, adică dl. ministru de finanțe să puie dare pe toți aceia care preferă a vorbi franțuzește și care nu știu aprecia o limbă atât de frumoasă ca a noastră. Prin acest mijloc s-ar ajunge două lucruri: pe încetul s-ar aduce oamenii cât să vorbească limba românească, iar de altă parte s-ar îmbunătăți foarte mult venitul statului.

- Ar fi bine a se recomanda acest metod financiar d-lui ministru de finanțe, - am reflectat

*Suveniruri și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

eu.

La orele 11 și un sfert din seară am ajuns la București.
Am luat o birjă și i-am zis: la hotel „Dacia”.

XVI

Înainte de a povesti cele ce am petrecut în București, va fi bine să-l cunoaștem mai întâi, să vorbesc ceva mai de aproape despre capitala României.

București este reședința regelui și a regimului și totodată reședința districtului Ilfov. Se află între 43° 45' lungime estică de la Ferro și 44° 26' lățime nordică. Se află în depărtare de cam 50 km. spre nord de la Dunăre și cam 280 km. de la Marea Neagră. Pe mijlocul orașului curge râul Dâmbovița ce se varsă în Argeș.

Înainte de a povesti mai de aproape despre București, despre lucrurile cele însemnate, poporațiune ș. a. cred că nu voi greși dacă voi face unele amintiri despre istoria acestui oraș.

Despre întemeierea adevărată lipsesc datele sigure, se povestește cum că întemeietorul ar fi fost un păstor cu numele Bucur, de unde și-a luat numirea „București”. La multe evenimente istorice a fost martor Bucureștii și un timp îndelungat a fost rival ca și capitală cu Târgoviște. La anul 1595, după lupta ce a avut Mihai Viteazul la Călugăreni, a fost cuprins de Sinan pașa, însă numai în anul următor iar îl recuceri Mihai. În suta a XVII-a, sub Matei Basarab, număra Bucureștii la 6.000 de case și 100.000 locuitori, iar la anul 1698 deveni capitală definitivă sub principele Brâncoveanu. Bucureștiul a îndurat multe suferințe astfel cât la 1713 abia mai număra numai 50.000 de locuitori. La 1738 a suferit de o epidemie de ciumă.

La 1793 și 1802 a suferit de cutremure de pământ, la 1794 de ciumă, la 1804 de incendii de foc, la 1805 și 1806 a suferit de inundații. Afară de aceasta cât nu a suferit de devastări și răpirile hordelor turcești. Când l-au ocupat rușii la 1807 era mai de tot pustiu. La 1812 a fost din nou cercetat de o ciumă grozavă, care a extirpat poporațiunea mai de tot. Numai în decurs de vreo 6 săptămâni au căzut victime peste 50.000 de persoane.

Abia numai după pacea de la Adrianopol de la 1829 a început a se bucura și Bucureștii de o pace mai durabilă în care a putut să prospere în toate direcțiunile și să înainteze.

Astăzi însă se bucură Bucureștii de renumele celor mai de frunte orașe europene. După datele statistice ale d-lui Frunzescu de la 1872 avea București 221.805 locuitori, iar astăzi are peste 230.000, dintre care 160.000 greco-ortodocși, adică români, 21.000 evrei, 38.500 catolici, 9.000 protestanți, restul de alte confesiuni. Are peste 25.000 case și 300 locuri goale. Apoi 120 biserici creștine, 10 sinagogi și 20 case evreiești de rugăciune. Bucureștii ocupă în extensiune un areal atât de mare cât Parisul, adică peste 7 km. în diametru. Dacă privește omul Bucureștii din partea sudică, i se oferă vederea cea mai impozantă. Orașul nu este mărginit cu muli, ci numai de 14 așa numitele bariere, adică niște bârne ce închid drumul curmeziș, ce prin Ardeal se numesc stâlpi. Aceste bariere suplinesc porțile. Are 658 de străzi, în cea mai mare parte bine pavate cu pietre cubice și mai puține construite în formă de șosele. Cea mai însemnată și mai frecventată stradă este Calea Victoriei, mai înainte Calea Mogoșoaiei, iar cea mai frumoasă este strada Lipscani. Străzile sunt bine luminate cu gaz. Pentru ușurarea comunicației s-au deschis mai multe drumuri de fier cu cai, apoi sunt aproape la o mie de birje. Cei mai de frunte birjari sunt ruși. Luțea cu care fug birjarii din București este admirabilă, întrece pe ai noștri din Viena și Pesta. Dâmbovița este un buret mic pururea tulbure ce izvorăște din Carpați. Nu știu încât se poate adeveri cunoscutul proverb:

Dâmbovița apă dulce
Cine-o be nu se mai duce.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

Adică nu știu cât este de dulce această apă, căci gust mare de băut nu capeți după ce o vezi cum este. Poate după ce se filtrează, să fie bună. Peste Dâmbovița sunt clădite vreo 15 poduri, dintre care unul de piatră și 4 de fier, iar celelalte de lemn. Chiar atunci era hotărâtă regularea ei, care după ce va fi terminată va contribui foarte mult la înfrumusețarea orașului.

În privința clădirilor diferă București foarte mult de orașele occidentale. Pe când în orașele din apus clădirile sunt de regulă cu 3, 4 și 5 etaje, în București vezi rar clădiri cu 3 etaje, cele mai multe sunt cu 1 sau 2 etaje. De aici se explică extensiunea cea mare a Bucureștilor. O impresiune plăcută produce mulțimea grădinilor private, ce în nici un oraș din apus nu se află. Se vede că aceste grădini au devenit o necesitate în urma căldurii toride ce domnește în decursul verii. Mai toate palatele mai însemnate au și o grădină frumoasă în jur. În grădini publice încă e avut București, dintre care cea mai frumoasă este Cișmigiu, despre care voi vorbi mai târziu.

Dintre clădirile mai însemnate amintesc: Palatul domnesc (al regelui) pe Calea Victoriei; edificiul Academiei sau mai bine zis al universității, o clădire nouă aceasta în locul mănăstirii Sf. Sava, pe bulevard. Vis-a-vis de Academie se află o nouă grădină botanică și în mijlocul acesteia statuia lui Mihai Viteazul călare, lucrată în bronz. De ambele părți ale acestei statui se află două tunuri cucerite de la turci în memorabila luptă când trupele române au cuprins reduta Grivița (11 septembrie 1877). Spitalul Colța cu un turn în 4 colți care a suferit mult în 14 octombrie 1803 în urma unui cutremur de pământ care le-a făcut multe devastări în România. Acest turn a fost zidit de către soldații lui Carol al XII-lea din Suedia. Din restul rămas în urma cutremurului de pământ este făcut astăzi un observator pentru foc.

Tot aici este și o biserică clădită la 1715 prin Mihail Cantacuzino. Colegiul Sf. Sava. Teatru Național cu peste 1.000 locuri, înaintea căruia se vorbea a se ridica statuia lui Heliade Rădulescu. Palatul lui Bibescu zidit la 1700; palatul lui Grigore Ghica, a lui D. Știrbei, a lui D. Șuțu; cazarma Malmeson; palatul ministrului de război, a lui Costachi Ghica, cazarma Alexandru Ion, fabrica de munițiuni militare și fabrica de monede, în urmă mai amintesc mai multe foarte pompoase hoteluri și altele mai multe. Hoteluri are București peste 40 mai însemnate și peste 100 cafenele. Are 6 piețe publice, 2 hale mari, în care se vinde, cu deosebire, carne, o fântână (puț) arteziană, 7 cimitire.

Școala este reprezentată: 1 universitate cu 4 facultăți ad. facultatea de litere (literatură și filosofie), facultatea de științe (științele naturale și matematice), facultatea de medicină și facultatea de jurisprudență. Afară de acesta are 2 licee (gimnazii superioare), 2 gimnazii (de 4 clase), 1 seminar, 1 școală militară superioară, 1 școală comercială, 2 școli secundare de fete, o școală de medicină-chirurgie, 1 școală de veterinari, o școală de muzică (conservator), o școală de bele-arte, o școală agronomică și de silvicultură, la Herăstrău unde este și o stațiune meteorologică, o școală de șosele și poduri, 16 școli primare (normale) de băieți, 14 școli primare de fete, apoi mai mult de 30 de diferite școli private de băieți și de fete, așa numitele pensionate, mai multe școli ale diferitelor naționalități și, în urmă, școala Macedo-Română.

În București sunt vreo 14 librării și mai multe stabilimente de litografie, 15 tipografii. Aici apar mai multe foi de cai și periodice politice și o singură foaie științifică „Revista Științifică” sub redacția dlui P. S. Aurelian și Gr. Ștefănescu. Dintre foile de zi amintesc „Românul”, sub direcțiunea marelui patriot C. A. Rosetti, organul principal al partidului liberal, „România Liberă” a d-lor Laurian și St. Mihăilescu, organ liberal național, „Pressa”, „Timpul” (foaie conservativă), „Democrația națională”, 2 „Războiuri” (unul a lui Grindea), „Telegraful” și altele mai multe¹.

În București sunt o mulțime de reuniuni și societăți de toate culorile, reuniuni literare, societăți acționare, filantropice, asemenea mai multe spitale publice și alte institute filantropice între care amintesc pe „Azilul Elena Doamna” ce se află sub protecțiunea înaltă a Majestății Sale

¹ Familia, Oradea, Anul XVII, 1881, nr. 74, p. 475-477.

*Suvenirii și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

a reginei și care este atât de bine organizat și condus încât ar face cinste la oricare popor din Europa.

În București mai este, afară de cele amintite mai sus, afară de reședința țării, reședința județului Ilfov, a mitropolitului primat numit și mitropolitul Ungro-Vlahiei, reședința Camerei și a Senatului, a Curții de casațiune, a Curții de apel și în urmă a tuturor superiorităților civile și militare ale țării. Aici este centrul birourilor telegrafo-poștale și a drumurilor de fier. Acestea din urmă au 2 gări, una la Filaret ce duce la Giurgiu, și a 2-a la bariera străzii Târgoviște care duce atât la Ploiești, Brăila, Galați, Sinaia, Predeal, cât și de la Chitila la Pitești, Craiova, Turnu-Severin, etc.

Orașul București s-a dezvoltat în timpul mai proaspăt un oraș foarte industrial și comercial. Are 2 târguri pe săptămână numite Oboruri, adică Marți și Vineri. Afară de acestea mai are un târg mare numit bâlci mare la Moși, care ține 7 zile. Are 6 mori de abur pentru făină, o fabrică de pâine, o însemnată mulțime de brutarii, mai multe fabrici de cărămidă, 1 fabrică de gaz, 2 fondării pentru unelte de fier, fabrică de spălat rufe (haine), fabrici de săpun, chibrituri, lumini de ceară și de seu, fabrici de scrobă și său nasprăla (amil) și altele mai multe. Tăbăcitul pieilor dă de lucru și existență la o clasă mare de oameni. Industria și comerțul ia cu un cuvânt din an în an zbor mai mare.

Locuri pentru distragerea publicului încă are București mai multe, afară de bulevard și Cișmigiu, o grandioasă grădină cu un lac mare, este mai însemnat loc la Șosea, un frumos parc și alee, apoi grădinile de la „Episcopi,” și „Sf. Gheorghe”, însă toate aceste în proporție cu o populațiune atât de mare și cu o extensiune atât de însemnată, sunt prea puține.

O scădere după a mea părere este aceea, că piețele toate sunt ocupate prin diferite șatre în care se vând tot felul de negoțuri. Cum că comercial și industria se află în o stare înflorită, se vede de acolo, că venitul anual se urcă peste 4 milioane lei noi, din care se susține garda națională, poliția comunală, pompierii ș. a., se înfrumusețează Bucureștii ș. a. m. d.

XVII

Am însemnat aceste puține despre București. Sunt foarte puține acestea, însă destule pentru ca cineva să-și poată forma o idee cât de slabă despre capitala României. Altcum despre București s-ar putea scrie o carte întreagă. Ajungând aici mă voi întoarce la firul poveștii mele.

Am spus mai sus, cum că îndată după sosirea mea la gara Târgoviște am luat o birjă și am comandat „la Hotel Dacia”. Birjarul alungă caii după datina lor. Străzile pe unde mergeam sau mai bine zis pe unde zburam erau bine luminate cu gaz. Începui a mă uita acuși la dreapta, acuși la stânga și a încerca să trag în revista mea tot ce aflam mai însemnat, însă era foarte anevoie să-mi însemn ceva bine. Ici un grup de oameni în mișcare, care o cafenea și înaintea ei dame și domni își petrec la o înghețată sau o cafea turcească, câte un palat pompos, colea lângă acest palat o grădină frumoasă. Dar toate ca toate, însă birjele fulgerau pe lângă mine fără a le putea număra, căci urmau una după alta sau chiar și două deodată. Eu am umblat în multe orașe mari de renume european, însă atâtea birje și atâtea umblare cu birja n-am văzut. Poate că aceasta provine de la extensiunea cea mare a Bucureștilor, destul atât cum că lumea elegantă ceși ceva, se folosește la toate ocaziunile, la vizite, la preumblare, la teatru, la concert, etc., de birje. Observ că o împrejurare este favorabilă, adică prețurile sunt în proporție cu viața bucureșteană moderată, 2 lei la oră sau 80-90 cr. v. a. nu este mult, cel puțin cu mult mai ieftin ca în Viena, Pesta mai și ca în Brașov.

Trecuse un sfert de ceas sau după limba noastră un pătrar de oră, și nu mai ajunsesem la hotel. Întreb pe birjar mai avem mult, îmi răspunde o jumătate de ceas. Îndată îmi păru rău că l-am întrebat pentru că mă temeam cum că mă va purta cine știe prin câte străzi ocolitoare până

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

voi ajunge la scop. Această temere a fost dictată de o experiență avută la Pesta. Să vă spun aceasta întâmplare.

La anul 1871 venind de la Graz în Pesta, mă dasem jos la „Hotel Național”. De aici voiam a vizita între alții cel dintâi pe redactorul „Familiei”. Acesta locuia în strada Pălăriei nr. 7, însă eu nu știam unde este această stradă. Luai o birjă și aceasta mă purtă mai o oră până la locul destinat.

Firește e cu scop de a-i plăti mai mult. Când m-am reîntors de la vizită, am venit pe jos condus de un servitor public în timp de vreo 5-7 minute. Va să zică cu birja am avut trebuință să călătoresc mai o oră calea ce am făcut pe jos în 5 minute.

Deodată se oprește birja înaintea unui frumos edificiu cu un etaj. Era hotel „Dacia” la care am tras la recomandarea academicilor noștri d-nii Bariț și Hodoș.

- Guten Abend

Cu aceste cuvinte mă primi portarul hotelului. Această salutare neașteptată în București m-a frapat mult, pentru că nu m-am așteptat la dânsa. Doi servitori apucară bagajul meu și alți 4 chelneri ce mă întâmpinară pe treptele ce suiau în etajul 1, ce conduse la camera 25. Spre mirarea mea toți începură a vorbi cu mine numai nemțește. La început nu-mi puteam explica aceasta, mai în urmă i-am înțeles. Toți erau ovrei inundați din Austria cu porții, cu servitori, cu Kenneri. Deoarece eu nu apucasem a depune uniforma austriacă, știau că trebuie se pricep nemțește.

Când am intrat în ambitul hotelului, am fost surprins de mulțimea ce deodată o am văzut la dreapta, adică în curtea (ograda) hotelului.

La primul moment credeam cum că este o adunare poporală sau vreun deputat a invitat pe alegătorii săi se le facă o dare de seamă.

Întreb ce este?

Mi se răspunde este o reprezentație teatrală a trupei lui Pascaly. O bucurie nespusă am simțit la această împărtășire. Doream și nutream de mult în pieptul meu ocaziunea de a vedea pe artistul Pascaly jucând pe scenă. M-am felicitat de aceasta întâmplare. Abia mi-am luat camera în seamă și numaidecât am ieșit în ambitul hotelului ale cărui geamuri de sticlă, cu cameră îngădit, erau deschise și puteam vedea ca din o galerie teatrală, totul ce se juca pe scenă.

În acea sală se juca o tragedie „Idiotul”, tradusă din franțuzește și când am sosit eu era scena în care Idiotul venise la simțurile sale naturale, începe a se amorea și a face declarații de amor. Pascaly juca rolul Idiotului cu o artă admirabilă. Eu mi-am făcut părerea despre Pascaly. Cum că în adevăr este un adevărat artist, un dramaturg în rolurile sale cât poate să facă cinste la orice scenă din Europa. Păcat numai că toți ceilalți actori cu vreo 2-3 excepțiuni erau slăbuți, erau niște stele pe lângă sere de lumina căruia se eclipsează.

În timpul cât am petrecut eu în București, am văzut pe Pascaly încă o dată jucând în „Idiotul” rolul din capăt în capăt, dar l-am văzut și în alte bucăți teatrale.

După terminarea reprezentației, care a durat până aproape la orele în noapte 12, m-am scoborât în restaurant unde am făcut cunoștință cu mai mulți actori din trupa lui Pascaly și de la care am căpătat mai multe informațiuni despre trupa lui Pascaly și despre altele.

Românul străin ajungând în București se miră și trebuie să se mire cum de artiști ca Pascaly, Millo ș. a., de un renume european, dau reprezentații numai în grădinile hotelurilor cu niște trupe care în parte sunt vai de ele, adunate știe Dumnezeu de pe unde, iar în teatrul național unicul edificiu ce corespunde numelui de teatru se joacă bucăți franceze sau se cântă opere și operete italiene. Este în adevăr ciudat lucru pentru cei ce cunosc orașe mai mici ca jumătate București, care au câte 2-3 edificii pompoase teatrale și în toate joacă trupe bune, bine organizate și bine salarizate, în București cu o populație de peste 200 de mii este un singur teatru, teatru național și în acesta joacă mai mult tot felul de trupe străine. M-am informat despre cauza adevărată a acestei anomalii de la locuri competente. Actorii răspund că guvernul și respectiv co-

*Suvenirii și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

mitetul de teatru poartă vina, iar alții apără pe comitet și încarcă vina pe actori. După a mea părere cauza este a se căuta la ambii, și la artiști și la comitet.

La artiști am observat cum că îndată ce unul a debutat de câteva ori și începe a clădi în creier idea cum că dânsul are să fie nici mai mult, nici mai puțin decât director de teatru. Se vede că acesta este o manie la bieții artiști români. Deci a succes unui bun și expert artist a compune o trupă și i-a succes numai în câțva a o disciplina, a o cultiva, iasă unul din trupă cu planul de a face altă trupă teatrală, promite la colegi, munți de aur, numai să-l ajute a fi director de teatru. În așa mod trupa veche se desface, în 2, 3 și poate în mai multe. În loc de o trupă bună bine organizată, ce ar face onoare artei și națiunii, căpătăm mai multe de cârpaci.

Dar despre aceasta temă îmi rezerv dreptul se revin mai târziu.

Precum am fost eu informat nici guvernul, respectiv comitetul teatrului național, nu este cruțat de imputări. O mare greșeală este că în comitet se numesc și oameni de aceia care nu au destulă pricepere pentru o artă atât de frumoasă, însă pe atât de grea. De aici mi se pare mie urmează, cum că nici comitetul nu face destul pe cât ar cere demnitatea și prestigiul unui teatru național, a unui teatru în care să se reprezinte în paralel cu comedii, canțonete ș. a. și bucăți dramatice în înțelesul adevărat al cuvântului, bucăți cu caracter național, cât și internaționale.

Să revin la Pascaly.

Despre acest eminent artist român am fost cetit și audit multe și de mult, încă de pe atunci când avu fericită idee de a peregrina cu o trupă bună, în care se afla și buna actriță nevasta lui, toată Transilvania. Năsăudenii și astăzi vorbesc cu admirațiune de Pascaly după vreo 10 ani. Mie mi-a fost destul rolul ce l-a jucat ca idiot pentru a-mi formula părerea și a recunoaște cum că este un artist ce ar face cinste la orice teatru dramatic din lume.

Și este daună că nu are o trupă mai bună și să nu fie silit a juca în grădini publice, ci în edificiul impozant al teatrului național. Să sperăm că va veni și aceea vreme când arta va fi ridicată la treapta ce i se cuvine. Altcum acesta atârnă mult și de la artiștii noștri. Până când va umbla fiecare de capul lui și se vor produce cu reprezentării în care se face și numai câte o persoană, nu este chip a se înălța arta teatrală.

Deși eram foarte obosit de drum, am petrecut mai mult timp în restaurant cum am spus mai sus. Începusem la conversații foarte interesante cu vreo 3 din trupa lui Pascaly, care erau niște copii inteligenți și bine instruiți. Impresiunea cea plăcută ce mi-a făcut atât reprezentația dlui Pascaly, cât și conversația în o limbă atât de dulce și atât de frumoasă, precum numai bucureștenii o știu vorbi, mi-au alungat somnul. Era târziu când m-am retras, însă nu pentru a dormi, ci pentru a fi torturat de doi țărani. Cel dintâi fu o căldură nădușitoare ce nu o puteam să o sufăr.

Al doilea tiran era, vorbind în limba matematică, un product de țărani. Vis-ă-vis de la fereștile mele era un șir de șatre (dughene) cu tot felul de poame: mere, pere, prune, caise (o specie de fructe ca piersicile însă mai mici), apoi cu verdețuri sau cum le zic pe acolo, zarzavaturi.

La acești țărani aș avea să mai adaug și pe al treilea, pe birjarii care traversau neîntrerupt strada și astfel produceau zgomote prin trăsurile lor încât de multe ori cugetai că se află un cutremur de pământ. Maltratată de acești tirani, în urmă m-am hotărât să nu mă culc, mi-am luat rămas bun de la somn, am deschis o fereastră și am început a privi de aici pe stradă. Mi-au plăcut mult drăgălașe glume și povesti ale pomarilor.

În genere, românul este vesel și bun de glume, aceasta o recunosc și străinii. Bucureșteanul pare a fi și mai bogat în de aceste. După o vreme bună începe a se încinge o înfricoșată luptă între cei trei tirani amintiți, de o parte și între somnul meu, de altă parte. Vrășmașia s-a sfârșit în urmă prin învingerea celui din urmă. Eu, ca om ascultător bun, am dat ascultare și m-am pus pe brațele lui.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

XVIII

Nu vă puteți închipui iubiți cititori cu cât dor și cu câtă curiozitate așteptam eu ziua următoare pentru a cunoaște Bucureștii mai de aproape.

Însă înainte de a-mi împlini dorința, aveam o datorință de împlinit, datorință de sudit austro-ungar și de soldat, adică datorință de a mă prezenta la consulatul austro-ungar. Regulamentul cătănesc prescrie ca în timp de 24 ore după sosirea în vreun oraș este a se face prezentare la respectivul consulat. Acesta am și făcut. M-am prezentat mai întâi la consulat, unde nu găsi decât pe secretarul acestuia. Acesta mă primi cu multă afabilitate, mai își exprima părerea de rău cum că nu e acasă dl. consul și mă invită să-i mai vizitez cât voi mai petrece în București¹.

Tot aici era să nu scap de un neamț care aflase o plăcere și o bucurie nemărginită că s-a găsit un om cu care poate să vorbească în idiomul lui și să fie compatriot. El sârmanul mă credea și pe mine neamț. L-am lăsat să trăiască în ideea lui și am plecat la poliția orașului.

Aici s-au adunat o droaie de funcționari în jurul meu, cam toți se întreceau cu întrebările ce-mi puneau unul despre una altul despre alta. După ce au descoperit din pașaport, cum că nu sunt numai militar, mirarea le fu și mai mare. Aici am descoperit prima oară ignoranța cea mare în care se află cei mai mulți de dincolo, încât ne privesc pe noi acești de dincoace. Despre soarta noastră, despre referințele noastre, despre starea noastră culturală și peste tot despre viața noastră mulți nu au nici o idee. Sunt mulți, care nici marginile Transilvaniei nu le cunosc, îți confundă Brașovul cu Blajul, Blajul cu Năsăudul, Sibiuul cu Clujul și așa mai departe. Mulți își înholbă ochii când aud că în armata austriacă se află nu numai o mulțime de ofițeri bravi, dar regimente întregi românești și încă regimente ce au cele mai frumoase pagini în istoria armatei.

Venezii au o însușire proprie, însușirea curiozității. Când văd pe un străin sau o uniformă străină, nu se pot destul mira și a se informă cine este, etc. Această însușire pare că o au și bucureștenii când li se întâlnesc ochii de vreun străin sau o uniformă străină.

Când, reîntors, m-am dat jos la hotel, o mulțime de oameni s-au adunat în portal. Un Reiner evreu, bag seamă pentru a satisface curiozitatea publicului, se îndură chiar pentru a face trăirea, află îndată care este misiunea mea în România. Răspândi îndată, cum că eu am slujba să aflu pe toți cei fugiți de la datoria serviciului de arme din armata austriacă și să-i denunț la consulat. Nu mult după ce am sosit în camera mea, un Reiner ovreu, bag samă mânat de frică pentru că era în acel hotel, îmi face vizită și îndată începe cu „Gnädiger Herr”, îmi spuse, că are un prieten... să nu-i fac nici un rău... mi-a plăti bine... Eu nu pricepeam nimic din ce voiește Tărtanul și îmi pare rău, pentru că dacă știam frica lui, îmi făceam o plăcere și-l înfricam și mai tare. Aș fi făcut o probă, să vedem câți galbeni puteam storce de la ovreu. Gluma ar fi avut haz.

Vă mărturisesc cum că după ajungerea mea în București, îmi pierdusem tot apetitul. Nu știam care este adevărata cauză, căldura cea mare cu care nu eram deprins sau pentru că la acest hotel se pregăteau bucatele după o culină ce mie nu-mi plăcea (franceză) sau, în urmă, pentru că eram prea agitat de dorul de a cunoaște cât se poate mai curând și mai de aproape Bucureștii. Poate că toate aceste erau de vină.

Aș fi pornit îndată de-a lungul străzilor pentru a le cunoaște, pentru a vedea lumea, însă aceasta era anevoie de făcut în lipsa unui ciceron. Apoi în București nu există încă cărți conducătoare ca în alte orașe mari cu care să te poți orienta, care să fie prevăzute cu planul orașului și în care să fie indicate toate locurile cele mai însemnate și să nu te poți pierde niciodată. A vizita Bucureștiul cu birja, nu este nimica.

În București aveam destui cunoscuți și amici, însă ei nu știau despre mine că mă aflu acolo, iar eu nu știam unde să-i vizitez. În urmă, totuși luai inima în dinți și începui a traversa străzile

¹ Familia, Oradea, Anul XVII, 1881, nr. 75, p. 488-490.

*Suveniri și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

cele din apropiere. Firește, să mă duc mai departe mă temeam să nu mă rătăcesc și să o pătesc ca secuiul în Viena, care pierzându-se și uitând numele și numărul de la hotelul său, s-a văzut silit să întrebe pe nevasta sa de acasă, din secuime pe calea drotului, ca aceasta să-i spună cvartirul din Viena, căci nu-l află. S-a întâmpnat aceasta, după cronicile cele adevărate, în 1873.

După ce am început a mă orienta binișor în apropierea hotelului, o apuc pe strada lui Carol, de aici ies în strada principală a Bucureștilor, strada Victoriei care mai înainte se numea Calea Mogoșoaia. Merg, merg, tot merg ca din poveste până odată mă trezesc pe bulevard. Bulevardul se numește o stradă foarte spațioasă, pe care se află plantațiuni și bănci de șezut. Aici se află, între alte frumoase, edificii și edificiul universității și vis-a-vis de aceasta gradina botanică aranjată de dl. profesor de botanică la universitate dr. D. Brânză și cu statuia lui Mihai Viteazul în bronz, despre care am vorbit.

Un dor mare mă cuprinse de a cunoaște și a vedea cu ochii o universitate română. Numai decît merg înlăuntrul, fără a întrebă pe cineva, nici nu aveam pe cine, urc treptele, citesc toate inscripțiunile de la sălile de propuneri și de pe pereți. Sălile toate erau goale, era vacanță. Nu m-aș fi dat pe o lume, dacă aș fi putut asculta numai un sfert de ceas vreo prelegere, fie din orice studiu, numai ca să pot zice sus și tare că am ascultat propunere în limbă românească și la universitate românească. După ce am umblat prin toate ambiturile, m-am dat jos, m-am pus pe o bancă la umbra unui arbore. Eram și cam obosit, dară o mulțime de cugete începură a-mi frământa creierii. Cugetele începură a-mi zbura departe la frații mei români ce i-am lăsat acasă, în Transilvania. Doamne! Doamne! pe când vom avea și noi o universitate românească, un templu atât de măreț de cultură și limbă românească, oare când vom avea și noi ocaziune să auzim de pe catedre universitari vestindu-se ultimul cuvânt al științei ideile cele mai frumoase de libertate, dreptate și adevăr? Câtă deosebire între noi și voi! Când, împins de meditațiile mele, începui a face comparație între starea românilor din România și între starea noastră și a cugeta la soarta limbii noastre care este condamnată a suferi persecuțiune până în școlile populare, până în cancelaria satului, se cuprinse o melancolie, o jale grea, o durere ce era pe aici să-mi scotă lacrimi din ochi.

O mulțime de oameni începură a se preumbla în sus și jos, însă pe mine nu mă interesau, nici nu-i vedeam, atât eram de cufundat în meditațiuni. Începusem a face o excursiune istorică, a-mi revoca toate cele mai însemnate momente până în timpul mai nou. Îmi adusei aminte de inaugurarea societății academice, astăzi „Academia română” care își are reședința tot în acest edificiu al universității. Ciudat lucru! Fără voie îmi întorsei capul spre partea opusă, unde se află grădina botanică. Ochii mi se întâlnesc numai decît cu badea Mihai în bronz. „Hei bade, reflectai în mine, scumpe ț-au fost gândirile, mari ț-au fost planurile...”. Una nu o pricepeam și voiam s-o explic. Pentru ce au pus pe Mihai tocmai vis-à-vis de „Academia română”? Asociațiunea ideilor este de multe ori o neexplicabilă însușire omenească.

Jalea mea începe să dispară pe încetul. Ce fericire este pentru om, că de multe ori și în necazurile și nemulțumirile cele mai mari află un bun mângâitor în speranță. Speranța îl întărește, procură tărie, rezoluție și curaj. Omul fără speranță este mort, iar o națiune lipsită de aceasta este lipsită de sucul vitalității. „Se sperăm dară și se lucrăm”. Cu aceste cuvinte m-am sculat și am pornit. Era ora șapte din seară, trecut.

Citisem cum că pe seară este reprezentație teatrală a d-lui Ionescu în o grădină „Union”. Voiam a cunoaște și pe Ionescu și trupa lui. Dară afară de aceea, sunt mare iubitor de teatru. Ca student de universitate îmi dam ultimul crucer ca să pot merge în teatru. Mai preferam a răbda foame, decît a absenta de la o bună bucată teatrală. Eram dară duios de teatru, cu atât mai vârtos de teatru românesc. Despre Ionescu citisem multe recenzii favoritoare, voiam dară a-l cunoaște.

Când întrai în grădină, nu era nimeni afară de servitorii ospătăriei. Trebuie aici să fac a-

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

mintire cum că, atât Ionescu, cât și Pascaly și alții dau reprezentații în grădini, din pricina căldurii celei mari. Publicul petrece la mese, la cină, la un pătrar de vin sau de bere. La Pascaly sunt și loje. Singură numai scena este acoperită. Pentru cazul când plouă sunt saloane bine aranjate și alte scene. Un caz mi s-a întâmplat la Pascaly, când de la al doilea act a trebuit să mergem în un frumos salon cu loje, bine aranjat.

Îmi luai loc la masă în un ungher al grădinii. Mai târziu se adună un public frumușel. La masa mea încă se așezară două dame și trei cavaleri. Erau actori de ai lui Ionescu și între aceștia și dl. Ionescu. Cu începerea reprezentației ieri am rămas singur. Mai târziu veni un funcționar de rang înalt de la tribunal. Avui o petrecere foarte amuzantă. Am conversat despre multe de toate.

Reprezentăția mi-a plăcut, deși multe ar fi fost de dorit. Unicul Ionescu l-aș fi putut clasifica de adevărat artist. S-au jucat niște cântonete, care se vede că în București sunt bine primite de către public. Teatrul lui Ionescu l-am cercat în toate serile când s-au dat reprezentații, în unele au jucat doi englezi, un bărbat și o damă. Din cântările lor n-am priceput nimica, însă jocul a fost foarte bun. Ionescu chiar atunci a făcut promisiunea de a veni prin Transilvania, la ce eu m-am încurajat mult, dar i-am recomandat totodată a-și forma o trupă bună. Mi se pare că nu m-am înșelat, căci recenziiile câte le-am citit din locurile pe unde a umblat, toate au fost favoritoare și lăudătoare. Bine ar fi când s-ar compune în tot anul câte o trupă bună, bine organizată și bine condusă și să ne viziteze și pe noi care suntem lipsiți de fericita ocaziune a vedea teatru românesc. M-ar fi tare de recomandat ca guvernul român să imite pe cel unguresc, care le trimite societăți teatrale în toate părțile patriei, dându-le bune subvențiuni; bine ar fi, zic, când și guvernul românesc ar da subvențiuni la astfel de trupe peregrinatoare, căci scopul este cultural și național, este de a menține și cultiva simțul de românism, iubirea de limbă, națiune și de tot ce este românesc. Reprezentațiile ambulante ce le-au dat dl. Millo și dl. Pascaly prin Transilvania și Ungaria la anul 1870 și 1871 au produs un efect eminent. Și azi auzi vorbindu-se cu mare plăcere și satisfacere de ele. La an 1870 societatea lui Millo și, în special, dl. Millo a fost lăudat chiar și de jurnalistică maghiară din Cluj. Îmi aduc bine aminte de un număr din o foaie ungurească, care recomanda actorilor unguri să meargă la Millo și să învețe arta teatrală, se învețe a juca.

XIX

În descrierea impresiunilor și a amintirilor mele din București care, trebuie să constat, sunt numeroase, îți voi urma firul cronologic, pentru că știm de credința cum că aceasta nu va putea avea nici un interes deosebit pentru cititori. Asemenea mă voi năzui a lăsa detaliurile, cu deosebire în ceea ce privește cunoștințele personale. Mă voi sili a scoate și a aminti momentele cele mai însemnate, a vorbi de lucruri ce am învățat a cunoaște și sunt de interes pentru orice român și voi cerca a împărtăși părerile și observațiunile mele. Pentru acesta cer iertarea bunilor mei cititori.

A doua zi după sosirea mea se schimbă vremea. Începu a ploua. Eu m-am bucurat de această schimbare meteorologică, pentru că credeam a mă scăpa și pe mine de un mare tiran, de căldura strașnică. Însă spre mirarea mea, această schimbare produse puțină influență asupra temperaturii aerului. În o zi pe când voiam să ies în grădina Cișmigiu, mă vizita un patriot, cunoscut până aici numai după nume, și îndată după aceasta alt cunoscut vechi. Cel dintâi fusese funcționar, mi se pare la drumul de fier, al doilea fusese profesor și acum era funcționar la drumul de fier. Eu mă bucurasem de aceste vizite, voiam să afl de la ei multe ce mă interesa din București, voiam să capăt informațiuni cât se poate mai bune, mai obiective, însă decursul conversației mă convinse cum că nu mi-am aflat omenii. Începură a-mi descrie toate în culorile cele mai negre, toți sunt niște oameni fără socoteli, palavragii, oameni intoleranți ce persecutară nu pe ovrei, ci pe bieții transilvăneni. Mi-au spus cazuri de persecuție. Mi-au spus cum că de la guvern până la

*Suvenirii și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

cel din urmă funcționar se uită cu ochi răi la românii ce merg de la noi. Aceste informații mi-au făcut o rea impresiune și, pe un moment, mă degustase de tot. Nu știam ce să cred din tot lucrul. Pe urmă m-am hotărât a pune toate aceste auzite, deocamdată, la o parte până nu voi consulta și pe alții și foarte bine am făcut. I-am rugat să facă bine să mă cruțe cu de acestea. Eu n-am venit la București ca să figurez între d-lor și între românii de acolo ca judecător. Se poate ca d-lor să aibă dreptate însă, cu toate acestea, nimeni nu-și poate face o judecată bună și dreaptă până nu se pune în aplicare principiul juridic „audiatur et altera pars”¹. Pentru că dacă românii din România nu tratează pe românii de la noi ce merg la ei cu multă dragoste, vor fi având și ei motivele lor.

Mai târziu m-am convins din informațiile primite de la mai mulți omeni demni de toată încrederea, ba chiar de la bărbați transilvăneni, cum că am avut dreptate în presupunerile mele².

- Ei frate! - îmi mărturisi un amic care petrece de un timp foarte lung în București, care are așezământ, ocupă post însemnat, are poziție în societate și e bine cunoscut prin cercurile cele mai alese precum și cu referințele din țară, la toate câte le suferă unul și altul venit de peste Carpați, în cea mai mare parte sunt ei singuri de vină. Mai toți câți vin din cei tineri, vin cu planuri și idei atât de mari, atât de gigante, cât stai să cazi sau să leșini când auzi povestindu-le. Toți vor se treacă de Lazări, Maiorești, Lauriani, Ilariani, Bărnuți și alți bărbați mari care, ce e drept, au dat renaștere simțului românesc, au deșteptat adormitul românism și pentru acele fapte mari astăzi sunt glorificați. Toți vor se fie îndată ce sosesc aici, reformatori în justiție, în administrație, în economie, în școală, etc., cu un cuvânt, toți vor se figureze îndată ce sosesc aici ca mari luceferi și ca mari apostoli ai românismului. Ei uită sărmanii în lipsa de cunoștințe istorice și de referințele noastre sociale și politice, cum că alte vremi erau pe timpul lui Lazăr, Maiorescu, Laurian, în altă stare se aflau principatele românești de atunci și altcum este starea României de astăzi ca stat de sine stătător. Atunci țările românești aveau trebuință de bărbați luminați și devotați cauzei românismului pentru a putea combate grecismul și străinismul, astăzi însă grație progresului frumos ce a făcut România pe toate terenurile, are bărbați destui de a ei și încă bărbați precum rar se află la alte popoare. Astăzi dată nu mai are trebuință România de reformatori și regeneratori veniți de la voi, ci este din contră în stare a face revanșă și trimite dânsa bărbați pentru a mântui românismul de acolo. „Apoi cred, cum că nici la oamenii voștri cei mai de frunte nu le ar veni bine la socoteală, dacă cei de aici ar merge spre a-i dăscăli și ar învăța ce au de făcut în politică, în biserică, în școală și, cu un cuvânt, în toate afacerile publice, nu cred să le placă dacă li s-ar obtrude de reformatori și învățători în lucruri ce poate nu se pricep așa de bine pentru că sunt lipsiți de școala experienței. Nu trebuie dară să ne mirăm nimica dacă nici cei de-aici nu vor să primească sfaturi în lucruri în care ei sunt mai bine inițiați.

„Ar face tare bine dacă băieții voștri care au norocirea de a fi primiți la noi, să-și păzească de trebușoară și să nu se amestece în afaceri, lor cu totul străine și înainte de toate să se poarte bine în toată privința, pentru că mulți prin purtarea lor necorectă strică la toți ardelenii. O faptă rea sau nepotrivită a unuia strică mai mult decât pot tocmai 100 alții prin fapte bune și exemplare și de aici provine că tinerii din Transilvania se primesc astăzi cu multă rezervă, nu ca mai înainte când erau foarte bine primiți și când transilvănenii aveau o bună reputațiune și mare trecere”.

- Bine fac ai d-voastră, deci nu primesc așa ușor tinerii noștri, - am reflectat eu, - bine fac, că sunt cu scrupul și cu rezervă, și mai bine ar face când nu i-ar primi nicicum sau numai în cazuri excepționale. La noi domnește o manie sau mai bine zis o boală de a trece în România. Care tânăr, cum absolvă vreo facultate și nu capătă la moment un post bun, numaidecât trece în România. Bag seamă cugetă, că aici sunt posturile și galbenii pe garduri. Mulți se află înșelați însă li-i rușine

¹ Să fie ascultată și cealaltă parte.

² Familia, Oradea, Anul XVII, 1881, nr. 76, p. 500-502.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

a se reîntoarce. Motivele mele ce se fac contrar emigrării tinerilor noștri sunt emanate din punct de vedere al conservării și fortificării neamului nostru în patria noastră. Fiecare gol ce-l face un dezertor la noi îl ocupă de regulă un străin, de nu chiar un evreu, în modul acesta în loc de a se îndesă apărătorii asistenței și prosperării neamului nostru, din ce în ce se răresc mai tare și încă chiar acolo unde este trebuința mai mare, în clasa cărturărimei sau cum se zice pe la noi, a inteligenței, în modul acesta străinii se înmulțesc, iar românii se răresc, căușele străinilor câștigă teren, iar ale noastre suferă o lovitură după alta, o pierdere după alta. Străinii și, în special, elementul domnitor la noi, ungurii, se bucură de emigrarea noastră, se bucură dacă văd că noi în loc de a ne întări, pierdem din zi în zi câte o parte însemnată din puterile noastre cele mai tinere, mai viguroase și mai mult promițătoare pentru viitorime. Față de aceste pierderi ce se cășună prin

trecerea tinerilor noștri dincoace, între care mulți forțe brave ce ar putea aduce frumoase servicii neamului nostru în patrie, ar trebui după a mea părere ca toți bărbații noștri să lucreze în contră și cu deosebire jurnalistica noastră de dincoace și de dincolo. Am admis totuși excepțiunile, de aceste nu vorbesc.

- Cer aici față de proiectul ce se ventilează chiar și la ministeriul românesc de a se coloniza Dobrogea cu românii ardeleni?

- Eu sunt mare dușman la acest proiect. Ideea aceasta este o idee nenorocită și după mine ar trebui combătută din răspuseri. Nu înțeleg, pentru ce românii să emigreze familii, poate sate întregi, să-și lase țara lor atât de frumoasă, atât de binecuvântată și avută și să o schimbe pentru o țară pustie?! Economia națională ne învață cum că averea adevărată a unui stat sau a unui neam nu stă în magazinul de milioane de bani, ci în mulțimea brațelor productive. Îndesarea populațiunii este problema cea dintâi și cea mai însemnată ce preocupă astăzi pe toți adevărații bărbați de stat. Aceasta ar trebui să o aibă și bărbații de stat români. Apoi după a mea părere, mai mare necesitate este în Transilvania și Ungaria de a se îndesă populațiunea, decât în România.

„Dobrogea, deci va rămâne pe veci la România, se va împopora ca pe încetul fără transilvăneni. Eu sunt de părere ca noi românii să ne păzim cu scumpătate tot petecul de pământ ce-l avem, pentru că numai cel ce are pământul din o țară, poate zice cum că este domnul adevărat în dânsa. Deci noi ardelenii am părăsi pământul țării noastre, am dansa ca țara noastră să-și piardă caracterul românesc și pământul nostru apărât până acuma cu mult sânge românesc să devină în mâni străine, pământ străin. Apoi a face acesta ar fi o crimă neiertată înaintea istoriei și a lumii.

Iată pentru ce sunt contra colonizării Dobrogei cu coloni din Transilvania și peste tot din Austro-Ungaria”.

XX

După ce am început a mă orienta mai bine prin oraș și am convenit cu mai mulți cunoscuți, aceștia au binevoit a-mi servi de ciceroni sau cel puțin a mă informă în una sau alta privință. La trei inși am a mulțumi mai mult pentru ajutorul ce mi-au dat în toată privința. Acei trei vor binevoi a mă scuza, deci la acest loc voi fi puțin indiscret și le voi spune numele. D-nii Andrieș și Frumos, ambii funcționari la poșta centrală din București, cel dintâi din Năsăud, iar cel din urmă din Valea Bârgăului, însă ambii încetățeniți în România. Al treilea fost dl. avocat Nicolae Densușianu, membru corespondent al Academiei Române, destul de cunoscut din lucrările lui literare și științifice, între care îmi permit a aminti la acest loc de mult prețiosul op apărut în limba franceză intitulat: „Les Roumains du Sud, Macedonie, Thessalie, Epire, Thrace, Albanie”, care op l-a redactat împreună cu dl. Fr. Damé; apoi de descoperirile de documente istorice ce a făcut prin diferitele biblioteci și arhive din Transilvania și Ungaria în excursiunea sa făcută la însărcinarea Academiei Române, în opul „Les Roumains du Sud” pledează cu o căldură mare pentru înteme-

*Suvenirii și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

ierea unui stat autonom „Macedo-Român” de peste 1.200.000 de români.

În urma urmelor am dat și de o ospătărie care să mă mulțumească, o ospătărie căutată cu deosebire de transilvăneni unde, pe lângă parale mai puține, poți căpăta bucate bune. Aici aveam de regulă un punct de convenire cu cunoscuții mei, sau după limba modernă un rendez-vous. Această ospătărie este „La trei frunze de viță”, strada Covaci nr. 3, restaurant Iordache Ionescu, însă publicul cunoscut o numește „la Idee”. Fac amintire de acest restaurant pentru o particularitate devenită proverbială în București.

- Mâncat-ai vreodată „mititei”? - mă întreabă un amic.

- Mititei? nu-i cunosc, ce alivenzi vor fi aceia?

- Vei vedea!

Cu aceste am fost introdus eu pentru prima oră la renumitul Ionescu. După ce am luat loc la o masă, așteptam să văd ce vor fi mititeii.

- Pofțiți idee, familie, superstiție, ori pricină?

- Adă deocamdată de două ori „idee”, - comandă amicul meu.

M-am uitat lung, dar n-am zis nimica, nu voiam să mă arăt curios, deși în adevăr eram mai curios decât o femeie. Peste scurt ni se prezenta câte o sticlă în formă prismatică (patru dungi) plină cu un lichid. Ce era? Ghiciți! Era ca un mic pahar de țuică. Sticla părea cel puțin de patru ori mai voluminoasă. Acesta se numește la Ionescu „idee”. Îndată ne-au sosit și mititeii însoțiți de „pricină”. „Mititeii” sunt niște cârnați mici bine pregătiți și cu gust, iar pricina este o litră de vin.

Am aflat secretul „ideii”.

La Ionescu toate bucatele poartă alte numiri, sunt traduse în așa numita limbă modernă. Prin bunăvoința unui amic mi-am însemnat și eu unele traduceri moderne din lista de bucate a lui Ionescu, le produc aici: țuica mică, adică o sticlă mică cu țuică se numește... idee, țuica mare... familie, rachiu... superstiție, o jumătate oca de vin... republicană, o oca de vin... proces verbal, supă... legalitate, ardei... foc central, ceapa... inteligență sârbească, cânat mare... patrician, un pahar mare de apă... Mac-Mahon, un pește... regele Danubiului, Lămâia... economie grecească, un cuțit... Bismarck, furculița... Țepeș, ouăle... născătoare, etc.

Făcând amintire de restaurantul lui Ionescu, mă rog să nu mi se facă imputarea de a fi fost prea minuțios și am vorbit despre lucruri ce nu pot avea interes pentru toți. Despre restaurant, acesta s-a făcut vorbă chiar în Cameră, care împrejurare a contribuit foarte mult la câștigarea restaurantului în prestigiu și în avere. Să nu mi se ieie în nume de rău aceea ce s-a ținut lucru demn să se aducă în Cameră.

XXI

Mulți din cititori vor fi poate cu drept nemulțumiți cu cele ce am scris până acum despre România, pentru că n-am făcut nici o amintire în ceea ce privește starea ei de tot soiul și, cu deosebire, starea țaranului român, starea culturală, mișcarea poporului, etc. Recunosc, cum că cititorul care nu cunoaște mai de-a-proape referințele sociale și locurile de care se vorbește, nu poate să aibă mare interes de descrieri detaliate, ci i-ar place mai mult descrieri mai generale, raporturi instructive despre progresul făcut în toate direcțiunile și, în fine, un studiu cât de profund. Însă la toate acestea este cu greu a satisface, pentru că pentru a putea face acestea din fața locului este lipsă de mai mulți ani.

Cu toate acestea, eu promit cum că mă voi sili a satisface și la această așteptare, firește pe cât mă vor ajuta notițele mele, precum și alte fântâni demne de crezământ, înainte de a face aceasta însă să-mi fie iertat a mai povesti puține despre cele ce am petrecut în București.

Cea mai mare dorință ce aveam după ce am sosit la București era să vizitez pe o mulțime

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

de bărbați meritați pentru neamul nostru, pe care-i cunoșteam numai după nume și pe care voiam a-i cunoaște și în persoană, pentru a le aduce omagiile mele. Este lucru firesc, cum că aceasta nu am putut face îndată după sosirea mea pentru că a trebuit mai întâi de toate să mă informez despre datinile uzitate pe acolo pentru vizite, apoi despre locuința fiecăruia. Între prieteni și cunoscuți nu este omul legat de regulile prescrise de tonul bun sau de așa numită „etichetă”, însă în societăți străine trebuie observate acestea, pentru că altcum poți fi expus a fi clasificat de „mojic” sau cum se zice pe unele locuri: „mocan”. Ce se ține de timpul potrivit pentru vizite, acela încă nu este uniform. Toate acestea trebuia se le știu, însă această știință am plătit-o foarte scump. În timpul așteptării mele, foarte multe persoane pe care voiam să le vizitez s-au depărtat din București, s-au dus unii la moșii la țară, alții la băi (scalde), alții în voiajuri, ș. a. m. d.

Începutul l-am făcut cu dl. coleg dr. D. Brânză. Pe dl. Brânză îl cunoșteam numai din corespondența noastră de mai mulți ani. Aici am pățit una ce trebuie să o povestesc. Când am intrat în ogradă, m-a întâmpinat un câine. La lătratul acestuia iese din o chilie din dăraț un om de statură mijlocie, cu barbă engleză, adică, mustață și dinainte ras, în o bluză lungă de marinar de culoare violetă. O pereche de ochi ageri și pătrunzători se întâlnesc cu ai mei și păreau a mă întreba: ce voiesc? Însă eu am prevenit întrebarea cu a mea.

- Aici locuiește dl. dr. Brânză?

- Aici.

- Este acasă?

- Este acasă, poftim! Cu aceste cuvinte îmi deschide ușa de la laborator. Eu intrai.

În laborator cum intru, caut cu ochii în toate părțile pe dl. Brânză. În un corn al sălii ședea la o măsuță un domn, însă mie mi se părea prea tânăr, precum nu m-am înșelat, pentru că era asistentul. Tânărul se scoală. Atunci m-am recules. Dl. Brânză era omul meu cu bluza marină, care afla de bine la întrebarea mea a nu-mi spune cum că d-sa este.

Cât de ușor se poate înșela omul!

Acesta a dat însă la multe glume ce s-au făcut a doua zi la masa (prânz) d-lui Brânză la care fu invitat și dl. profesor de mineralogie și geologie la universitate, Gregoriu Ștefănescu.

Dl. Brânză este un bărbat vial, afabil, cu maniere plăcute, om de știință, dar totodată și de salon. Se afla în cea mai frumoasă etate sub 40 de ani.

Chiar atunci ordona, usca și determină o frumoasă colecțiune de plante ce a fost recoltat prin Carpați. Mi-a arătat mai multe specii rare ce caracterizează Carpații noștri, mi-a arătat frumosul său ierbar. Tot atunci se afla sub presă excelentul și unicul op de felul acesta în literatura română: „Prodromul Florei românești. Enumerațiunea plantelor până astăzi cunoscute în Moldova și Valahia”, care op a obținut un premiu al Academiei de 5.000 lei. Din opul din chestiune a apărut până acum numai partea I. Terminat acest op, va cuprinde aproape tot materialul necesar pentru o „Floră română” în înțelesul adevărat. Această lucrare a d-lui Brânză este de un dublu preț științific. S-a înavuțit literatura științifică sau mai bine, s-a făcut începutul în o știință străină la noi, înțeleg ca știință românească. Dacă consultăm istoria literaturii științifice ce avem până acum, constatăm cu durere cum că în nici un ram științific nu suntem așa înapoi ca în științele naturale. Toată literatura noastră în acest ram se reduce, afară de „Isis” și „Minunile Naturii” de dr. Barasch și afară de „Revista științifică” redactată de P. S. Aurelian și Gregoriu Ștefănescu și alte puține tratate mici, numai la cărțile pentru școli care cele mai multe încă sunt cu foarte multe defecte.

Dacă voim a ne ridica și pe terenul științific și a ne câștiga nume în Europa, trebuie să cultivăm știință românească și pe nici un teren nu putem face mai cu succes ca pe terenul științelor naturale. Aici însă nu înțeleg ca să ne folosim de explorațiunile străine și pe aceste să le adoptăm și să le dăm veșminte românești, ci înțeleg știință originală, făcută prin exploratori români. Știința românească numai așa ne poate ridica între alte popoare înaintate, deci va avea de fabricatori ro-

*Suvenirii și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

mâni și va ieși din fabrică și cu firmă sau limbă românească¹.

Este adevăr, cum că greutăți se întâmpină aici de cele mai mari. Explorarea țărilor noastre ori pe care teren, botanic, geologic, arheologic, nu se poate face decât prin sacrificii enorme, spese multe, ce singuratici nu le pot presta. Rezultatul de aici este. Deci voim să cultivăm științele naturale în veșminte românești și ca știință românească, ar fi cel dintâi lucru ce ar trebui să facem, să introducem asocierea peste tot locul, să înființăm reuniuni pentru cultivarea științelor naturale peste tot locul, în tot orașul și în tot opidul. Cu puteri unite, și numai așa, am putea face mult, foarte mult.

Dar mă depărtez prea tare de la firul povestirii mele.

Am arătat cum că „Prodromul d-lui Brânză este un mare tezaur pentru literatura științelor naturale.

Un alt preț științific ce-l are acest op este: adunarea numirilor botanice din gura poporului, va să zică este un tezaur lingvistic ce va prinde atât de bine pentru acei filologi români ce vor voi a face un amplu lexicon al limbii noastre. Ar fi bine când dl. Brânză ar găsi imitatori în toate provinciile românești, pentru că numai așa putem reduce și în botanica științifică o nomenclatură omogenă, uniformă, ce trebuie să o facem. O specie de plantă are de exemplu în România o numire, în Transilvania alta numire, în Bucovina alta și așa mai departe. Când scrie bucovineanul despre acea plantă, transilvăneanul și ceilalți nu-l înțeleg, nu știu. Pentru a stabili această înțelegere, botanicii noștri au să adune mai întâi toate numirile românești din toate părțile, pe acestea să le supună la examen și în urmă să adopte numai unul ca termen științific potrivit cu limba noastră din toate vederile.

Dl. Brânză a făcut un bun început.

Dar tema aceasta este foarte vastă. Deși cu mare plăcere aş rămâne aici mai mult, pentru că pe mine mă interesează mai mult, însă mi-i frică să nu abuzez de răbdarea cititorilor, care nu convin în acest punct cu mine. De aceea voi a trece mai departe la altele.

De la dl. Brânză am aflat cum că în ziua următoare, era 16 august, Academia Română are ședință publică, la orele 12, la care mă invită să particip și eu.

Am primit cu o bucurie ce nu pot să o descriu.

XXII

Încă înainte de ora hotărâtă eram la Academie. Așteptam să văd venind membrii. Firesc, eu pe membrii din București nu-i cunoșteam, afară de Brânză și Hașdeu. Cu acest din urmă am făcut cunoștință la 1871 în casa redactorului „Familiei”, când a făcut studii prin bibliotecile și arhivele din Pesta.

Timpul înaintase bine, întreb de un domn care este sala în care își ține Academia ședințele sale publice? Necunoscutul mă conduce cu multă bunăvoință în sala care era deschisă, însă nu am aflat pe nimeni, era goală. Ce se fac acolo singur? Am ieșit și mai mult timp mă preambul prin ambii în sus și jos. Când am reintrat era deschisă ședința. La o masă lungă erau membrii așezați în jur. De partea opusă ședea președintele Academiei dl. Ion Ghica, destul de cunoscut la toți românii, atât ca diplomat, cât și ca literat. Opul său mai recent: „Convorbiri economice” în 2 volume face onoare literaturii noastre. La dreapta d-lui Ghica ședea dl. Gregoriu Ștefănescu profesor de universitate pentru catedra de mineralogie, membru la mai multe societăți științifice, distins prin mai multe lucrări științifice și articole interesante publicate în „Revista Științifică”. Știința română așteaptă mult de la acest învățat profesor și cu deosebire geologia României la care

¹ Familia, Oradea, Anul XVII, 1881, nr. 77, p. 511-513.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

lucrează, după cum sunt informat, de mai mulți ani. Lângă dl. Ștefănescu ședea dl. dr. Brânză, de care am vorbit.

La stânga de la dl. președinte ședea dl. dr. Felix, un distins profesor al facultății de medicină, la care propune Igiena, unul din cei mai importanți rami ai științei medicale. A scris multe opere folositoare, despre igiena publică, despre alimentația țăranilor, despre poliția sanitară ș. a. Meritul său cel mai mare pentru România este, fără îndoială, atențiunea ce a atras la toți omenii de bine precum și însuși guvernului român asupra mișcării populațiunii României, pentru care Românimea trebuie să-i fie pururea cu recunoștință. Discursul său de recepție rostit în o ședință publică de la 1880, este în adevăr un studiu, cap de operă, pe care ar trebui și oamenii noștri de dincoace să-l învețe, să-l studieze bine. Cu deosebire ar fi bine când medicii noștri ar imita pe Felix, ar face asemenea studii asupra mișcării populațiunii noastre, care precum în România, așa și la noi este foarte amenințată cu deosebire prin evreism. Dar nu mai puțin ar trebui să facă asemenea studii și aceia ce se numesc „lumina poporului” și „sarea pământului”, preoții. Dânșii au cea mai frumoasă ocaziune de a îndrepta în multe privințe relele ce răresc poporul nostru. Și aceasta o pot face ușor dacă ar mai lăsa din sfintele dogme și canoane și altele de acestea și ar învăța poporul adevărata moralitate, a se feri de străini, etc. Dar să mă opresc aici!

Vis-à-vis de dl. președinte ședea regele poezilor români, încoronat la Montpellier. Cred că va fi de prisos a spune cine este, pentru că nu știu ce român nu cunoaște pe creatorul „Gintei latine”, părintele conservator al poeziei populare, pe acel cântăreț pururea june ce este fala numelui românesc. Am avut o ferbinte dorință, una din cele mai fierbinți, de a cunoaște în persoană pe Vasile Alecsandri, și acum eram fericit, căci l-am văzut. Numai a doua zi am voit a-l vizita, însă spre marea mea mâhnire, am aflat cum că nu era acasă, plecase.

La dreapta d-lui Alecsandri ședea dl. V. Maniu, bravul fiu al Banatului, destul de cunoscut prin multele sale scrieri literare istorice, între care amintesc: „Unitatea latină sau cauza română în procesul naționalităților”, și „Misiunea occidentului latin în orientul român”, aceasta din urmă apărută și în limba franceză și italiană.

La capătul mesei de-a dreapta ședea excelentul nostru filolog și istoric B. P. Hașdeu, care funcționa totodată și ca secretar al Academiei. Erudițiunea acestui bărbat, cu deosebire pe teren filologic, este de un mare renume european. Rar scriitor va fi scris atâta, cât Hașdeu, în proporțiune cu etatea lui. Dintre lucrările lui culminează „Istoria critică a românilor” care, pagubă, că nu se mai continuă.

Tot vis-à-vis cu președintele ședea dl. T. L. Maiorescu, un bărbat de o erudiție destul de cunoscută în întreagă Românimea. Pe Maiorescu îl putem numi cel dintâi filosof critic la români, care prin criticile sale a lămurit bine modul de scriere, a dat la mulți preținși literatori peste degete, a croit o direcție nouă sau mai bine din o școală nouă ce are de organ „Convorbirile literare” în care și-a publicat dânsul foarte multe lucrări. Numai, pagubă, că mulți din discipolii acestei școli sunt mai catolici decât papa, merg cu purificarea limbii de latinisme până la extrem, adică până o înglodă în barbarisme, familiarizate bag seama în jargonul de la Iași.

La capătul mesei, opus d-lui Hașdeu, ședea dl. Nicolae Densușianu, de care am făcut amintire mai sus.

Aceștia erau membrii adunați la acea ședință, pe care a binevoit a mi-i numi un domn ce ședea lângă mine. Lipseau mulți din cei ce reșed în București. Mulți erau depărtați, iar Laurian bătrânul era greu bolnav.

Când am intrat în sala de ședință, dl. B. P. Hașdeu citea un tratat al său foarte important despre filologia comparată. Mi-a părut rău că nu l-am putut asculta de la început.

După aceasta a raportat dl. Ștefănescu, cum că -a aflat în un loc în țară, am uitat locul, un mineral, Ghalkopyrit sau pyrit de cupru, pe care l-a studiat și a lăsat a se analiza chimic și a constatat cum că este foarte avut în aramă. Urmă o dezbatere la care au luat parte, afară de dl. Ște-

*Suvenirii și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

fănescu, Ion Ghica, Maiorescu și Alecsandri.

Cu acestea s-a terminat ședința, iar eu am rămas mulțumit cu impresia cea plăcută ce mi-au făcut acești mari atleți ai culturii și ai științei române.

XXIII

Cu vizitele mele am fost mai puțin norocos pentru că și din cei ce nu erau depărtați încă din București, pe puțini am aflat acasă,

În o zi mi-am propus a vizita redacția „Românului”.

Despre directorul Rosetti știam cum că nu se află acasă, dar cu toate acestea voiam a face cunoștință cu membrii din redacție. Ca să pot face aceasta, nu aveam trebuință de ciceroni, pentru că nu aveam decât să cumpăr un număr din „Românul” de la colportorii de pe stradă și adresa o aveam.

Așa am și făcut.

Când am intrat în cancelaria de redacție, șeful, dl. Costinescu, era ocupat cu niște partide, dar în acest interval mă primi un domn redactor cu multă amabilitate, îmi povesti, cum că au fost surprinși chiar atunci cu primirea unui exemplar elegant legat din „Resbelul orientale”, ce i-a trimis editorul dl. Paul Cieslar de la Graz. După ce mi-a făcut complimente pentru acest op și mi-a spus cum că până atunci nu a avut cunoștință de existența lui, mi-a promis cum că peste scurt se va publica în „Românul” o dare de seamă sau o recenzie și cum că spre acest sfârșit a și predat unui domn ce colaborează la „Românul”, cunoscut la publicul român din publicările sale în coloanele „Românului”, cât și din alte publicațiuni. Totodată mi-a recomandat să nu întrelas de a face vizită la acel domn.

Vă mărturisesc cum că această împărtășire m-a înveselit mult, știți pentru ce?

Nu mă așteptam la laude, nu voiam a căpăta complimente, dar voiam să aud o critică cât de aspră, însă dreaptă, o critică care să-mi arate greșelile toate, fără nici o rezervă și fără nici o considerare și, prin urmare, să-mi servească de îndreptar.

Trecuse peste o jumătate de an de când opul era terminat și a bună seama mai multe luni de când cei mai mulți din redactorii foilor noastre, cu deosebire de dincoace îl aveau la mână, că unii au primit și tablourile toate și cu toate acestea nu s-au fost luat niciunul osteneala de a face o critică meritorie. (Este injust a se aștepta toate numai de la redactori, pe când profesorii și bărbații de specialitate nu prea le dau mână de ajutor. Red.) Unele foi au fost luat notiță, una a lăudat și ajustarea opului, însă despre valoarea lui intrinsecă mai nimica. Altele au tăcut ca peștele în fața acestui indiferentism al jurnalisticii noastre, va înțelege oricine dorul meu de a vedea o critică meritorie.

La alte națiuni îndată ce vede lumina un op, fie cât de neînsemnat, foile de-a rândul și îndeosebi cele literare, se întrec cu critica. La noi? Doamne păzește!

Și este un rău acesta, după a mea părere; este rău dacă foile noastre și, în special cele literare, nu se ocupă mai mult cu critica, nu aplică o severitate mai mare în toți ramii literaturii noastre, căci numai așa, numai cu ajutorul criticii putem veni la o literatură demnă, la o literatură bună și folositoare. Repet și aici, cum că înțeleg o critică cât de aspră, necruțătoare, însă dreaptă și obiectivă.

- Mulțumesc de bunăvoință, însă să fiu pardonat deci nu-i pot face vizită, din simplul motiv ca să nu cugete cum că merg să-i cer favorul său ca să-i preocup părerile. Deci stă lucrul astfel, apoi aștept până după publicarea criticii, când voi fi mulțumitor oricum va fi aceea.

- Va fi departe de la oricine gândul, cum că d-ta voiești favor; din contra îi va părea bine, căci poți să-i dai unele deslușiri, de care poate să aibă trebuință mare.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

În decursul conversației dl. Costinescu s-a fost dus de acasă.

În urmă mi-am rezolvat a vizită și pe respectivul domn. Era chiar la dejun. Nici un cuvânt nu mi-a amintit de „Resbelul” meu, dar eu încă nu am zis nici un cuvânt. Ne-am mai întâlnit după mai multe zile, în mai multe rânduri, la băile din Constanța, însă nici unul nu am atins nici cu un cuvânt aceasta temă. Eu nu voiam a face aceasta cu nici un preț, ca să nu cugete cum că voiesc a-l rugă de o critică favoritoare.

A trecut o zi după alta, eu citeam „Românul” regulat, însă nici o critică nu apare. A trecut săptămână după săptămână și în urmă, lună după lună, însă critica promisă nu mai apare. După ce m-am reîntors, era aproape sfârșitul anului, adresez o întrebare în această afacere. Primesc răspuns, prin care se scuza și se exprimă regretul față de această întâmplare și totodată mi se face promisiunea de a se repara lucrul la anul nou, când se va publica o dare de seama de pe întreg anul. A sosit și anul 1881 și acuși va sosi și anul nou 1882, însă critica promisă nu s-a întâlnit și nici se va întâlni cu acești ani noi.

Am făcut amintire de acest caz, pentru că după a mea părere este destul de interesant și bun spre a dovedi cum că chiar și cea mai însemnată foaie, chiar și „Românul” poate să comită în afaceri de literatură greșeli mari, greșeli de acelea de care nu ar prea fi iertat, însă se adevărește și aici zicala aceea: „Errare humanum est”¹.

Să mergem mai departe!

Cititorul va fi așteptând cu multă dreptate să părăsesc Bucureștii și să povestesc și despre alte părți ale României și cu deosebire despre Dobrogea, apoi despre lucruri ce am dat promisiune deja, lucruri ce ating țara și poporul întreg. Voi face și aceste pe cât voi putea și-mi va permite dl. Vulcan, care mă urgencează să termin cu sfârșitul anului.

Însă înainte de a părăsi Bucureștii, mai dați-mi voie numai la puține!

XXIV

Totul ce a putut să mă intereseze pe mine mai mult în București au fost institutele de învățământ. Doream a cunoaște cum sunt aranjate cum sunt prevăzute cu ustensile și recuzite de instrucțiune. Doream a mă informa despre planurile de învățământ și peste tot despre starea lor. Un interes deosebit aveam să cunosc stabilimentele universității, apoi ale liceelor și ale gimnaziilor. Voiam să știu întregă organizația acestora.

Însă am spus mai sus cum că și aici am pățit-o.

Cu sfârșitul lui iunie vechi s-au închis toate școlile și s-a început vacanțele. La institutele amintite nu aflai decât poate pe servitori. Așadar, pofta de a cerceta stabilimentele de la licee și gimnazii a trebuit să o pun astădată în cui. Die pentru astădată, pentru că tot atunci m-am hotărât cum că de voi trăi și va fi lumea pe pace, mă voi folosi de altă ocaziune mai favoritoare, până a nu se fini cursul scolastic, pentru a-mi realiza dorința.

Din bunăvoință d-lui dr. Brânză am vizitat grădina botanică întemeiată nu de mult pe bulevard vis-a-vis de Academie. Am vizitat-o de amănuntul. Am aflat multe specii interesante, dar și multe etichete goale, fără plante. Nici se poate altcum. Pentru umplerea unei grădini botanice cu reprezentanți de tot felul de familii, se cere un șir lung de ani. Grădina este bine și cu gust împărțită, are un grădinar francez care se vede că-și pricepe profesiunea; numai un defect are, este prea mică. Dacă ar fi de 5-6 ori mai mare, abia ar fi de ajuns pentru a corespunde pentru o universitate. Se poate cum că ar fi făcut-o mai mare, însă nu este loc. Așa este, apoi a despropria un complex așa mare ar costă enorm de mult.

Însă eu cred, cum că cu toate acestea s-ar putea întemeia o grădină botanică cât se poate

¹ A greși este omenește.

*Suvenirii și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

de mare și nu cu spese mari. Firește, nu imediat lângă universitate, pentru că nu este necesar de aceasta. Prelegerile despre sistematica sau determinarea plantelor se pot ține ușor și în vreo localitate ce s-ar face anume spre acest scop în grădină, iar aceasta s-ar întemeia afară de oraș. Firește că ar fi cam peste mână, atât pentru profesori, cât și pentru studenți, deoarece Bucureștiul este foarte extins, însă aceasta nu ține numai cursul de vară. Cu toate acestea grădina botanică, așa cum este suplinește un mare gol, dă mână de ajutor foarte însemnat în instrucțiunea din botanică. Prin țările nemțești au început a se înființa astfel de grădini și la licee și cu foarte multă dreptate.

Zică cine ce va vrea, instrucția din botanică nu se poate propune cu folos decât deci în paralel se fac și experimentele necesare, așa când se vorbește sau se diagnozează o plantă, să se și arate în natură neuscată, să i se desfacă și arate toate organele, acestea să se descrie. etc.

Această lipsă au simțit-o nemții, de aceea au început a prevedea și institutele lor mijlocii cu grădini botanice. Profesorii au la mână reprezentanți din toate grupele de plante și se pot folosi de intuițiune în tot ceasul, pe când profesorii care nu au acestea, trebuie să și le adune de pe câmp unde adeseori nu le află și cam în multe orașe sunt în depărtare. Folosul nu se poate descrie, atât este de mare. Bine ar face guvernul românesc, când ar imita pe nemți în acesta privință.

Din bunătatea d-lui prof. Ștefănescu am putut vizita și cabinetul zoologic și mineralogico-geologic.

Ambele le-am aflat bine ordonate și avute în reprezentanți. Cu deosebire, mi-a plăcut colecțiunea făcută - mi se pare de dl. Ștefănescu - din animale fosile adunate din România. Din zoologie nu am văzut colecțiune de insecte, iar din botanică am căpătat informație cum că ierbarul lipsește de tot. Tot începutul este greu, așa și cu colecțiunile de această natură. Afară de aceea se vor afla mecenai care se înavuțescă aceste colecțiuni. Despărțământul fizic nu l-am putut vizita.

Aș fi comis un mare păcat, dacă părăseam Bucureștii și nu vizitam renumita școală centrală de agricultură și silvicultură de la Herăstrău. Mi-ar fi părut rău în toată viața. Ocaziunea o aflai.

Vizitându-mă un fost discipol al meu și fost elev de la aceasta școală, mă invită singur și mi se oferi totodată de ciceron până la Herăstrău.

Voind a merge la Herăstrău, așa se numește și satul unde se află acest institut, trebuie mai întâi să ieși la șosea. Așa se numește locul cel mai plăcut și mai cercetat de către publicul bucureștean. De la bariera ce duce spre Băneasa duce o șosea (drum) foarte larg și oblu de ambele părți, cu alee pompoase, cu bănci de pausat. Cei ce se preumblă pe jos, o fac aceasta pe aleile laterale, precum și prin un frumos parc ce se află îndată la dreapta, iar cei cu trăsurile, pe drum care la un loc este lărgit în forma unui cerc pentru a putea întoarce trăsurile. Pentru confort este bine îngrijit, mai ales în timp de vară, când în serile frumoase este îndesuit publicul. Mergând spre Băneasa, se văd frumoase grădini și în aceste frumoase vile. La una am văzut scris cu litere mari: „Institutul V. A. Urechia, actualul ministru de cult și instrucțiune, destul de bine cunoscut la toți românii. Mai mergem ca un sfert de ceas și ciceronul meu îmi arată institutul de la Herăstrău. Ne-am abătut la stânga pe un drum ce se termină în șosea și asemenea înfrumusețat cu arbori pe lături.

În adevăr, un pompos edificiu, este bine aranjat în toată privința.

Acest institut a fost mai nainte la Pantelimon și astăzi se află sub direcțiunea d-lui P. S. Aurelian, un bărbat erudit, laborios și încărcat cu merite pentru țara sa. Titlul cel mai mare al d-lui Aurelian este, afară de îndoială, impulsul puternic ce a dat agronomiei din România, ameliorările ce le-a propus și introdus în cultura agricolă. Aurelian a văzut cu ochii ageri și de specialist, cum că baza prosperității țării și a viitorului este prosperarea agriculturii și prosperarea

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

țăranilor care sunt adevărații reprezentanți ai agriculturii. Alt merit mare, pentru care România întreagă are să-i fie asemenea recunoscătoare, este institutul din chestiune, în care s-au crescut și se cresc atâți copii bravi și folositori țării, care, împinși de sărăcie, nu știau de ce să se apuce.

În absența d-lui Aurelian, se primi cu multă bunăvoință dl. subdirector Vasile Moga, care, împreună cu dl. prof. de științele naturale, au binevoit a mă conduce și a-mi arăta toate sălile, toate atelierele, toate colecțiunile pentru propuneri și, în urmă, aparatele meteorologice și grădina botanică.

Toate le-am aflat în bun rând. Dl. Danilescu chiar atunci ordonă o frumoasă colecțiune din zoologie și mineralogie. Chiar atunci sosise de la Paris ori de la Viena mai multe aparate fizicale. Mi-au plăcut mult sălile cele spațioase, uscate și bine luminate. Dintre elevi, care toți sunt internați și uniformați, mulți erau duși pe vacanță.

Pe lângă meritul acestui institut, căci dă la fiecare an câte un frumos număr de bărbați folositori patriei, ingineri agricoli și de silve, agronomi toți bine instruiți, aici se cultivă și știința meteorologică atât de trebuincioasă pentru știința ca atare, cât apoi pentru orice studii despre țară, despre fauna și flora ei, despre agri- și silvicultură, viticultură, zoocultură ș. a. m. d. După cât sunt eu informat, numai în două locuri se mai fac atare studii, în Brăila de către dl. St. Hepities și în Iași de către dl. profesor Petru Poni. Acestea sunt prea puține studii față de o țară ce are o extensiune de la circa 43°-48° lățime nordică și circa de la 20°-25°-0° lungime estică. Guvernul României ar trebui ca în fiecare loc unde se află un liceu sau gimnaziu să instituie asemenea observatoare și să îndatorească pe profesorii de specialitatea științelor naturale să facă acele observări publicându-le din săptămână în săptămână, așa precum se face la Herăstrău.

Grădina botanică era numai prosperă. Cu timpul sunt convins, se va face și aceea care este de multă trebuință, este nedispensabilă pentru un institut de agricultură.

Acest institut m-a încântat. L-am binecuvântat întru prosperarea României. Am băut un pahar de apă din vestita fântână de la Herăstrău, apoi am plecat, ducând cu mine impresiuni bune¹.

XXV

Mult aș avea să mai povestesc de la București. Nu v-am povestit de dealul mitropoliei, acel deal vestit unde camerele își țin ședințele, unde s-a întemeiat soarta României, etc., n-am povestit de Societatea Transilvania, de arsenal, grădina Cișmigiu, cazărmi, spitale și altele multe. Mă tem a fi prea lung și obositor.

Aș fi petrecut și mai mult în București, însă deoparte nu puteam suferi căldura cea mare, de altă parte nu-mi ajungea timpul fizic. Și așa a trebuit să-mi modific planul de călătorie, îmi propusei ca de la București să merg la Craiova, de aici la Turnu-Severin, iar de aici pe Dunăre la vale până la Cernavodă. Aveam la început plan și mai mare, voiam să merg la Plevna, să văd cu ochii locul de glorie al armatei române și să caut urmele vitejilor români.

În 8/20 iulie, după ce m-am achitat la hotel și m-am scuturat de droaia de servitori, servitoare și chelneri, care toți așteptau cu gura căscată după bacșiș, m-am suit în birjă și am comandat „la gara Filaret”. Portarul, căruia i-am dat mai la urmă bacșișul, mă însoți cu un „Küss die Hand gnädiger Herr” și-mi făcu totodată un compliment până la pământ. Era pe aici să-mi fac cruce, că am scăpat de acești executori de pungă. Ca pe aici, cred că nicăieri nu este uzitat atâta bacșiș. Grea dare aceasta, însă, așa-i moda, ce să faci?!

Gara Filaret are una din cele mai frumoase poziții.

¹ Familia, Oradea, Anul XVII, 1881, nr. 79, p. 535-538.

*Suvenirii și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

Am sosit prea timpuriu, a trebuit să aștept mai bine de jumătate de ceas până la darea semnalului de suire în cupeuri.

Din călătoria mea până la Giurgiu am puține de povestit. În cupeul meu mai era un domn ce mi s-a recomandat șef de stație în România și era de naționalitate sârb austriac, fost ofițer în armata austriacă. Călătorea la Sofia pentru a-și căuta niște neamuri. Cu acesta am vorbit foarte mult despre resbelul trecut și despre Bulgaria. Mi-a descris starea Bulgariei de astăzi cu culorile cele mai negre.

- Să te ferească Dumnezeu să nu călătorești singur ca străin prin Bulgaria, mai ales dacă nu știi limba, căci o pățești. În cazul cel mai favoritor să te mulțumești dacă ai scăpat cu viață. Bulgarii au idei foarte întortocheate despre libertate și constituție. Ei cred cum că în această libertate câștigată, ca să jefuiască și să prădeze tot ce le vine în cale. Va costă mult pe regimul bulgar până va aduce poporul la ordine și la rezon.

Mi-a dat sfatul ca nici la un caz să nu cercetez Plevna, căci pot să o pățesc. Mi-a povestit cazuri cum niște turiști s-au aflat morți în o bună dimineață fără a se putea erua făptuitorii. Tot asemenea m-a desfătuit și unii prietini din București, precum și alții din Giurgiu, în urma căror sfaturi am abzis de a vizita Plevna.

Cu noi se mai afla și un ovreu ce mergea la Rușciuc și ducea cu sine un sac de ruble rusești. L-am întrebat ce va face cu acele ruble? Mi-a răspuns, cum că le duce la Rușciuc, ca să le schimbe; acolo capătă 4 lei și 4 lei și jumătate, pe când în București le cumpără cu 3 lei și mai ieftine.

De la un timp am mai lăsat poveștile la o parte și am început a privi ținutul frumos împodobit cu păduri, holde de tot felul și fânațuri. Cât vezi cu ochii, tot numai șes, abia ici colea câte un mic deluț neînsemnat. Din prodigiozitatea agrilor se vedea cum că acest ținut este unul din cele mai binecuvântate.

Timpul trecu foarte repede. La ora 10 sosim la Giurgiu. Luai o birjă: „La hotel Europa”.

Stațiunea Sângeorz-Băi – trecut, prezent și viitor

DR. DORIN DOLOGA

Modul în care Imperiul austriac a gândit administrarea resurselor pe care i le punea la dispoziție noile teritorii dovedește o gândire pragmatică, în perspectivă, într-o administrare de lungă durată. Puține imperii au administrat teritoriul atât de concret și matematic ca și Imperiul austriac. Imperiul britanic era unul administrat pragmatic, dar acesta era un imperiu maritim, care punea în valoare capacitatea de navigație și transport maritim, trăsături care într-un imperiu continental, cum era Imperiul austriac, nu existau, deși acesta dispunea totuși de o arteră vitală – fluviul Dunărea.

Teritoriul Imperiului austriac nu era unul bogat în zăcăminte, așa cum era teritoriul Americii de Sud, aflat în stăpânirea Imperiului spaniol. Austriecii au valorificat resursele disponibile, accesibile. Orice resursă, cât de puțin importantă, a fost pusă în valoare cu maximă eficiență.

Imperiul austriac și apoi Imperiul austro-ungar au avut o concepție de administrare a teritoriului în ansamblul lui, globală, modernă și elastică, în sensul că s-a urmărit punerea în valoare a tuturor bogățiilor solului și subsolului, minerale și vegetale, oriunde se aflau și care puteau fi exploatate în condițiile tehnice de atunci. Oricât, de puțin importantă părea la un moment dat una din aceste bogății, fondul de vânătoare, lemnul pădurilor, exploatarea modernă din punct de vedere economic a râurilor și fluviilor interioare, mai ales a Dunării, plantele medicinale, flora spontană, fructele de pădure și nu în ultimul rând apele minerale, toate au fost puse în valoare. Sunt celebre stațiunile balneare din Imperiul austriac de la Karlovy Vary, Marienbad, Baden bei Wien, Băile Herculane, Sovata, inclusiv Sângeorz-Băi. Administrația imperială a cunoscut, a identificat, a pus în valoare cu eforturi investiționale importante și apele minerale de la Sângeorz-Băi. Având în vedere specificul regiunii, au trebuit realizate drumuri, poduri și căi ferate, pentru a înlesni accesul turiștilor la apele minerale și curele de apă minerală recunoscute internațional pentru calitățile lor terapeutice. Având în vedere disponibilitățile Imperiului austriac, apoi Imperiul austro-ungar, nu a constituit o problemă asigurarea resurselor financiare necesare pentru realizarea de drumuri, poduri, căi ferate și infrastructura balneară. Imperiul austriac avea structuri de învățământ superior medical capabilă să ofere specialiști și cadre medicale de foarte bună calitate. O parte din infrastructura turistică a fost realizată din surse private, inclusiv din taxele obținute din fondul de stațiune. Dincolo de moda de a merge în stațiune care a apărut inerent, stațiunea Sângeorz-Băi și-a dovedit valoarea din punct de vedere terapeutic, curele de ape minerale dovedindu-se extrem de valoroase și cu rezultate foarte bune. Prin punerea în valoare a unor asemenea stațiuni balneare Imperiul austriac a urmărit ca banii realizați să rămână în interiorul imperiului. Acest lucru reprezintă un mod de conducere economică extrem de performant și la obiect. Exploatarea acestui gen de stațiuni a fost gândită în perspectivă, nimeni neurmărind obținerea unor beneficii mari și rapide.

Specificul desfășurării luptelor în Primul Război Mondial au făcut ca Imperiul austro-ungar să fie doar puțin afectat la granițele sale, infrastructura având în general puțin de suferit.

DR. DORIN DOLOGA

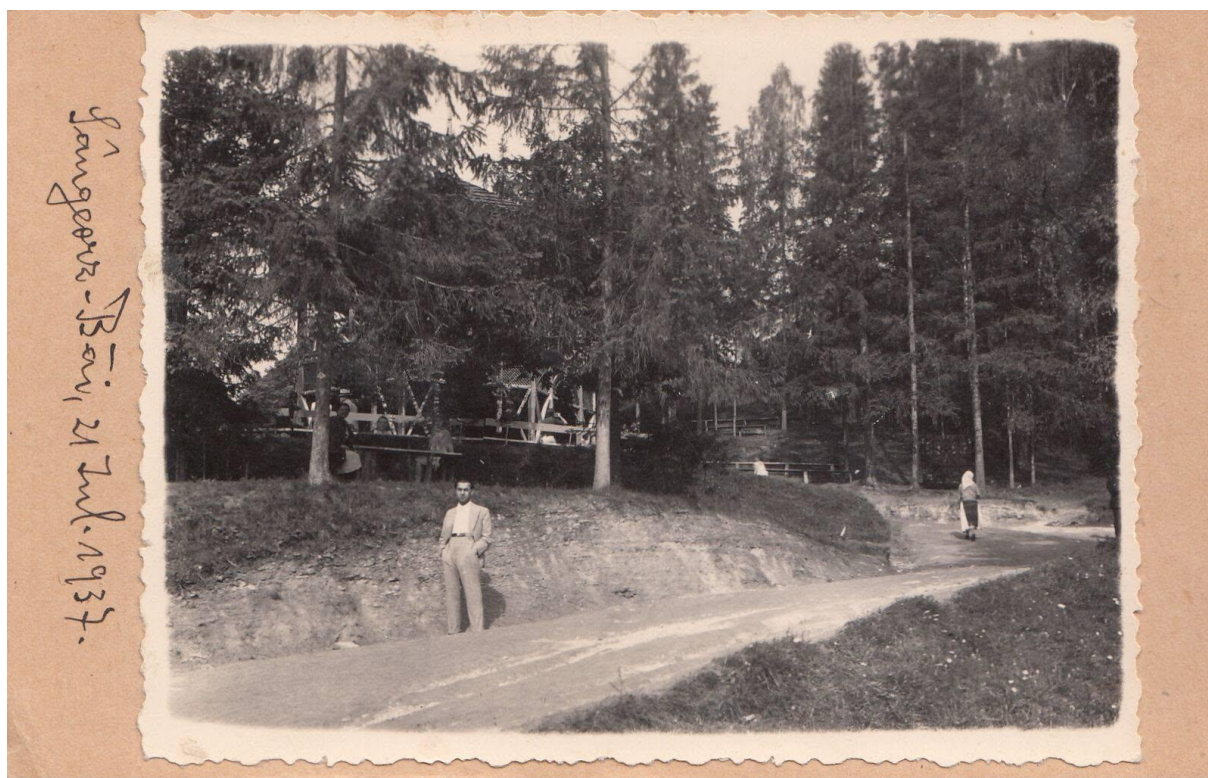
După Unirea Transilvaniei cu Regatul Român și Conferința de Pace de la Paris, activitatea de turism balnear a avut mult de suferit, datorită problemelor extrem de dificile pe care Regatul Român Unit trebuia să le rezolve și să le depășească. Astfel, unificarea sistemului monetar, de transport feroviar, uniformizarea legislației administrative și fiscale, nu au permis punerea în valoare sau exploatarea în condiții foarte bune a acestor bogății ale zonei.

Pentru punerea în valoare a unor bogății este nevoie de timp și bani și de o privire de ansamblu asupra țării. Atunci nu avea nimeni timp, resurse și bani pentru a se gândi la acest aspect, care este unui colateral și care necesită în primă fază bani mulți pentru realizarea unor poduri, drumuri și gări. Din păcate nu știm să ne administrăm teritoriul în ansamblul lui nici astăzi. Orice bogăție pentru a fi pusă în valoare necesită o privire de ansamblu: unde este situată geografic, ce căi de comunicație există, volumul de investiții necesar pentru punerea în valoare a acestor bogății. Pentru a valorifica bogățiile trebuie pus în valoare teritoriul. Ne place sau nu, analiza și punerea în valoare a bogățiilor și a teritoriului au fost realizate în timpul regimului comunist, când a fost gândită o dezvoltare echilibrată a țării, prin punerea în valoare a resurselor țării. Două, trei teritorii ale Regatului Român Întregit, așa cum erau Moldova, Oltenia, sau Dobrogea erau în plin Ev Mediu.

Astăzi perspectiva stațiunii balneare de la Sângeorz-Băi este sumbră. Industria a căzut, infrastructura turistică de hoteluri și pensiuni este degradată, apele minerale nu știm cum sunt folosite, astfel că o bogăție importantă este risipită.

Nu în ultimul rând, pentru punerea în valoare a unei zone trebuie gândit din punct de vedere arhitectural un tipic. Construcțiile trebuie realizate din lemn, cu specific montan, cu o arhitectură model austriac, elvețian, german sau nord italian. Astăzi construcțiile sunt de un prost gust desăvârșit, mutilând totul.

Dincolo de toate, de lipsa de resurse, de lipsa unei gândiri globale, principala problemă o reprezintă însă lipsa unei gândiri și a unei mentalități economice.

Impresii de la băile din Sângeorgiul-român

„Și dacă n-are scop viața
Fă să aibă clipa scop”
(Coșbuc)

Nicăieri nu ai o mai bună ocazie să te convingi despre adevărul filosofiei de viață, cuprins în poezia de mai sus, ca la băi.

Scăpat pe câteva zile sau săptămâni de presa apăsătoare a vieții de toate zilele, îți cade așa de bine recrearea trupeză și, mai pe sus de toate, sufletească ce ți-o oferă o baie.

Și dacă la toate aceste se mai adaugă și o societate românească veselă, prietenoasă și nepretențioasă, atunci zilele îți trec ca clipele și simți că numai zilele-clipe petrecute la băi au un scop și după ce au trecut lasă un regret adânc.

Sângeorgiul-român e o baie eminentă românească. E proprietatea comunei curat românești, iar în arendă o ține societatea pe acții „Hebe”, fondată de români și din bani românești.

Nu știu cum i se pare altuia, dar mie, care am petrecut așa mult timp în orașe ungurești, unde e perhorescat¹ până și graiul românesc, unde e o raritate o firmă ori o inscripții românească pe vreo prăvălie ori edificiu public, mi-a făcut așa de bine, când am văzut deasupra pe fântâna principală inscripția făcută cu litere mari de aur:

„Izvorul tămăduirii”

Inscripția e făcută și an de an înnoită de un litotipograf² din Târgu-Jiu, dl. N. D. Miloșescu, drept semn de recunoștință pentru că aici și-a recâștigat sănătatea.

*

Ceea-ce face mai plăcută viața din Sângeorgiul-român e societatea românească care cercetează băile an de an și, în special, spiritul acestei societăți.

Ți se pare că oaspeții venind la băi și-au lăsat acasă patimile, micile uri și invidii, cu care își amărăsc reciproc și așa monotona viață din centrele noastre provinciale.

Un spirit de iubire frățească, de prietenie nefățărîtă³ îi cuprinde pe toți.

Și deși veniți din diferite părți ale teritoriilor locuite de români, oaspeții după 2-3 zile se contopesc, am putea zice, într-o singură familie.

Și tocmai tonul acesta familiar și neforțat al relațiilor sociale e ceea ce dă un neprețuit farmec vieții de la băile din Sângeorgiu.

Și dacă venea vreun cunoscut ori chiar necunoscut, dar român, la moment se lătea la toți oaspeții vestea îmbucurătoare că a mai sosit cutare și cutare și ni s-a mai înmulțit mica noastră colonie.

*

Viață mai animată e la Sângeorgiu dimineața de la ora 6 la 8 și după amiază de la 5 la 7, când cântă muzica sus la „Borcut”, adică pe terasa de la fântâna principală.

Abia a început să cânte muzica și vezi grăbind rânduri-rânduri de oaspeți, fiecare cu paha-

¹ Îngrozitor, înspăimântător, detestat sau respins cu groază.

² Un *litotipograf* este o persoană care cumulează două meserii tehnice din domeniul tipăriturilor, lucrând atât ca *litograf* (specialist în imprimarea pe piatră), cât și ca *tipograf* (specialist în culegerea și imprimarea textelor cu caractere mobile).

³ Formă arhaică sau regională (la feminin) care înseamnă *sinceră, autentică, fără ipocrizie sau fără ascunzișuri*.

Impresii de la băile din Sângeorgiul-român

rul în mână și după ce au băut un pahar de apă o iau în grupe mai mici la preumblare în jurul dealului. Abia a trecut ora 8 de seară de când ne-am despărțit la preumblarea de după cină și tot ne pare că nu ne-am văzut de un veac, cu atâta cordialitate își poftesc oaspeții: „Bună dimineața” și se întreabă reciproc de starea sănătății și alte întrebări convenționale, care însă aici au pierdut din convenționalismul lor și sunt izvorâte din inimă. După 3-4 pahare de apă și tot atâtea ture de preumblare pe parcul din jurul dealului, cei mai mulți oaspeți și-au isprăvit „cura” și se adună pe terasă mai aproape de muzică, unde se formează grupuri de tineri și d-șoare, domni și doamne și se începe toiu vesel al conversațiilor.

Și în timpul acesta muzica lui Cristof din Bistrița, cel care a furat inimile oaspeților de la adunarea pentru fond de teatru din Șimleu, cântă frumoase melodii românești din bogatu-i repertor. Și nicăieri ca aici nu simți așa efectul binefăcător al muzicii. Parcă simți cum îți străbate prin toți nervii armonia divină a muzicii și nu trebuie decât să fii tânăr, ca la auzul frumoaselor române, doine și, mai ales, neîntrecutele „Someșene”, să te cuprindă o dulce nostalgie și în inimă să încolțească sămânță nobilă de dor și iubire.

Când îmi merge bine, nu-mi place să-mi tulbur seninătatea prezentului nici cu reamintiri triste din trecut, nici cu temeri de viitor, cu toate acestea, fără voia mea, deja de acum mi se prezintă înaintea ochilor sufletului un tablou trist de iarnă, când va fi încetat ciripitul pasărilor și neaua va fi acoperit pădurile și orașele. Atunci stând singur în odaia mea și privind pierdut pe fereastră îmi va veni în minte visul de astă-vară, îmi voi aduce aminte de frumoasele clipe petrecute la Sângeorgiul-român.

Îmi voi reaminti de toate persoanele cu care împreună am petrecut.

Îmi voi reconstrui cu drag figura talentatului căpitan în armata română și poet, Emanoil Părăianu, admirabilul și neîntrecutul povestitor; favoritul doamnelor, care de atâtea ori a stors lacrimi ori a produs veselie la ascultători în orele de după amiază sus în brădet.

Cu drag mă voi cugeta la harnicul nostru fruntaș Francisc Hossu Longin, neînfrânt și consecvent naționalist care, nici la băi, unde se leapădă oamenii de toată grija cea lumească, nu a încetat nici pe un moment de a se agita de singura chestie care i-a servit de conducătoare și de directivă în viață: chestia națională. Nu-l voi uita nici pe simpaticul călugăr de la Hodoș-Bodrog, părintele egumen Archip Muntean, stimat de toți atât în urma prezentării sale de bătrân impozant și venerabil, cât și a naturalului său fin, complezent și prietenos.

Și îmi vine și acum să râd când mă cuget cum li se încurca limba domnilor și domnișoarelor când, neputând exprima cuvântul „Reverendisime” îl salutau:

- „Bună dimineața Reverendisime”. Și rând pe rând îmi reamintesc de fiecare din numeroșii oaspeți, domni și doamne, și pe fiecare îl văd în lumină mai plăcută, fermecat de razele amintirii. Pe cei mai mulți abia la băile din Sângeorgiu i-am cunoscut pentru prima oară și totuși îmi pare ca și când i-aș fi cunoscut de când m-am pomenit.

*

Înainte de a încheia impresiile mele de la băile din Sângeorgiu, trebuie să accentuez un lucru destul de regretabil, și anume acela, că băile acestea, singurele băi curat românești, nu sunt sprijinite așa cum s-ar cuveni și cum ar merita. Observarea aceasta se referă însă numai la români, căci de alte neamuri, ca sași și jidani, au fost ca în toți anii și în sezonul de față încă prea mulți, așa că numărul total al românilor în proporție cu străinii se referă ca unul la trei. Într-adevăr, nu știu care e cauza? Apă bună și tămăduitoare, societate românească ca nicăieri în alt loc, scumpețe încă nu e mare, confort pentru relațiile noastre suficient și, totuși, numărul românilor care cercetează baia parcă scade, în loc să crească.

Să nu fim noi românii în stare să susținem numai noi din puterile noastre o singură baie?

Iată și lista acelor care au cercetat în anul acesta băile din Sângeorgiu: Emil Murășan, notar (Ilva Mare); Alexă Candale și familia, inginer (București); Eugen Bolfa, student universitar

Impresii de la băile din Sângeorgiul-român

(Năsăud); Iosif Luchi, maior în pensie și familia (Năsăud); Dr. Pavel Tanco, profesor și familia (Năsăud); Dr. Simeon Stoica și familia, medic (Bran); Ilarie Pahone, consilier militar în pensie (Bistrița); Dionisie Șteopoaie, șef-inginer și familia (București); Dr. Sever Murășan și fam., medic (Iași); Dr. Stefan Pop și familia, av. (Arad) și d-șoara Lucreția David (Abrud); Dr. Alexandru Pop, medic și fam. (Bistrița); Archip Muntean, ieromonah (Hodoș-Bodrog); Francisc Hossu-Longin, avocat (Deva); Alexandru Haliță, profesor și familia (Năsăud); Iacob Pop, profesor și familia (Năsăud); d-na Angela Pletos, (Năsăud); Dr. Vasile Pahone, avocat și familia (Bistrița); Gavrilă Vertic, jude de tribunal în pensie și familia (Bistrița); George Ciat, jude de tribunal și familia (Deva); N. D. Miloșescu, tipolitograf și familia (Târgu-Jiu, România); Emanuil Părăianu, căpitan în armata română (Târgu-Jiu); Alexa Ureche, oficial la poștă (Budapesta); doamna Nastasia Grigoriția, (Năsăud); Marțian, căpitan la honvezi și familia (Dej); Dr. Cornel Petric, subjude (Bocșa-Montană); Ioan Ciocan, profesor de universitate și deputat (Năsăud); George Pavel, medicinist (Prundu Bârgăului); Ioan Trif, cond. de cărțile fund. și fam. (Kun-Szt.-Marton¹); Dr. Valer Rus, profesor (România); Petru Mireștean, proprietar (Sân-Petru-de-Câmpie); Constantin Moisil, profesor și familia (Tulcea, România); Romul Ionașcu și familia, profesor (Iași); Dr. Valer Moldovan, când. de avocat (Bistrița); Dr. Gavrilă Onișor, profesor și familia (Bârlad); Ștefan Drăgănescu, profesor (Bârlad); Ioana Calini, (Gödö-Mesterháza²); Alex. Lupan, preot și familia (Silivașul-de-Câmpie); Macedon Linul, învățător (Năsăud); Vasile Moldovan, teolog (Căianul-Mic); doamna Gall și familia, (Săcuieu); familia Dr. Filipan (Năsăud); Leon Piciu și fam., cond. de cărțile fund. (Năsăud); Teodor Anton, căpitan în pensie și familia (Năsăud).

Un număr destul de frumos, pentru ca să te simți bine în mijlocul lor, dar nu e destul când te cugeți, că în mare parte oaspeții au fost din România și că în proporție cu inteligența unui popor de trei milioane cu drept ne-am aștepta la un număr întreit de mare chiar și numai din Ardeal. Să sperăm într-un viitor mai bun. Se poate că și criza economică le va fi luat multora pofta de băi. Un eventual deficit în 2-3 ani n-are se descurajeze pe cei ce dirig destinele societății „Hebe”. Să ne mângâiem, că scadelor din vecinătate ca Dombath și Valea Vinului le merge cu mult mai rău, măcar că la spatele lor stau societățile „Kárpát-Egylet³” și „Emke⁴” cu toate mijloacele de bani și de reclamă de care dispun. Mai ales de această din urmă, adevă de puțină, dar’ meritată reclamă ar ave lipsă băile din Sângeorgiu. În direcția aceasta s-a făcut cam puțin. Azi în veacul reclamelor, unde fiecare scaldă cât de neînsemnată cheltuiește sume însemnate pe inserțiuni și prospecte ilustrate, administrația băilor din Sângeorgiu n-a făcut aproape nimic. Măcar că puterea vindecătoare a apelor din Sângeorgiu ne e garanță, că pe lângă o reclamă mai mare s-ar asigura an de an un număr tot mai mare de oaspeți.

Sursa: Tribuna, Sibiu, Anul XVIII, 1901, nr. 141, p. 561-562.

¹ Scris în prezent *Kunszentmárton* este numele istoric, abreviat, al unui oraș din estul Ungariei, situat în județul Jász-Nagykun-Szolnok. Numele se traduce în mod direct prin „Sfântul Martin al Cumanilor”.

² *Gödö-Mesterháza* (scris corect în maghiara modernă *Gödemesterháza*) este denumirea istorică și maghiară a localității și comunei Stânceni, situată în județul Mureș.

³ În forma sa completă *Magyarországi Kárpát-egyesület*, în română *Asociația Carpatină Dunăreană/Ungară*) este numele primei asociații turistice montane din Regatul Ungariei și a șaptea din lume, înființată pe 10 august 1873 la Ótátráfűred (astăzi Starý Smokovec, Slovacia).

⁴ Este acronimul pentru *Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület* (în română: *Societatea Maghiară de Cultură din Transilvania*). Înființată pe 12 aprilie 1885 la Cluj-Napoca, este una dintre cele mai importante organizații culturale de lungă durată din istoria Transilvaniei.

Moaşa sătească în Sângeorgiul Român (1837)

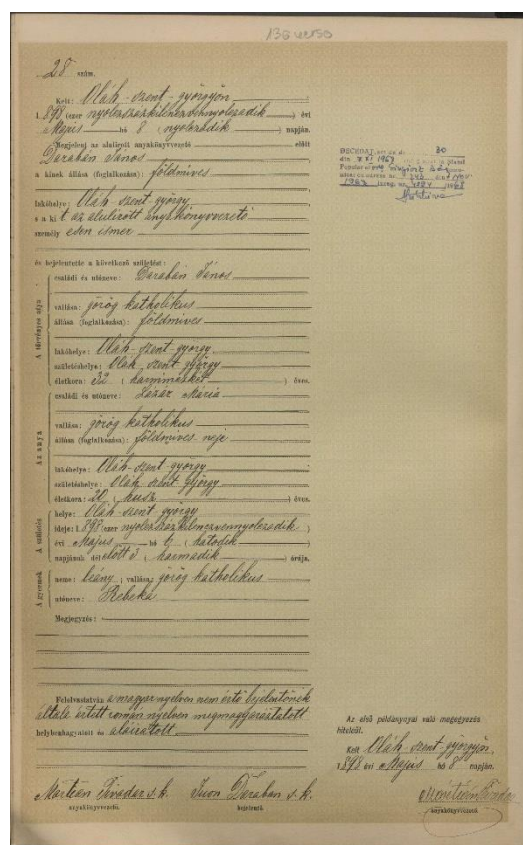
DR. ALEXANDRU DĂRĂBAN

1837

Nr. crt.	Numele moașei	Numărul de nașteri la care a asistat
1	Varvara a lui Maței Berci	1
2	Docia a lui Tănase Georgeș	2
3	Ioana a lui George Ureche	1
4	Irina a lui Zaharie George	1
5	Nastasia a lui Flore Abui	3
6	Senia a lui Daniel Șteopoaie	1
7	Floarea a lui Simion Costan	2
8	Nastasia a lui Simion Flore	1
9	Maria a lui Vasile Savu Șpaimoc	2
10	Angilina a lui Ion Andresi	3
11	Irina a lui Ion Boboroi	1
12	Gacia a lui Leonte Pop	3
13	Nastasia a lui Grigore Zaharie	1
14	Maria a lui Ilie Nicolai	1
15	Dochia a lui Ioan Cârceu	3
16	Nastasia a lui Vasile Șpaimoc	2
17	Cătălina a lui Vasile Pop Buia	1
18	Docia a lui Dumitru Lazar	3
19	Ana a lui Roman Șorobetea	1
20	Irina a lui Ion Oania	1
21	Ecaterina a lui Ion Haliță	1
22	Titiana a lui Simion Lazar	1
23	Angilina a lui Natul Nicolai	2
24	Maria a lui Petru Bolfă	1
25	Palagia a lui Iacob Puițau	1
26	Maria a lui Artene Pop	1
27	Catarina a lui Vasile Nistor Abui	1
28	Căliana a lui Savu Mărcuș	2
29	Senia a lui Tănase Anisie	1
30	Maria a lui Afrim Treancă	1
31	Ana lui Ilie Lica, preot	4
32	Maria, muierea preotului Iacob Pop	1
33	Maria a lui Ion Marica	1
34	Irina a lui Grasim Mutu	2

Moașa sătească în Sângeorgiul Român

35	Maria a lui Vlase Al-George	2
36	Solomia a lui Anton Râmbulea	1
37	Maria a lui Grigore Varvari	1
38	Maria a lui Ioachim Bolfă	1
39	Palagia a lui Tănase Pop	1
40	Elisabeta a lui Ion Petre Pop	1
41	Nastasia a lui Ion Petroaie	1
42	Melintia a lui Mihai Răzvanță	1
43	Căliana a lui Ieremie Șteopoaie	1
44	Titiana a lui Maștei Petroaie	1
45	Titiana a lui Tănase Pop	1
46	Ileana a lui Vasile Varvari	1
47	Maria a lui Vasile Ion Pop	1
48	Timica a lui Maștei Buia	1
49	Iftinia a lui Grigore Andronesi	1
50	Maria a lui Solomon Șorobetea	1
51	Nastasia a lui Vasile Marica	1
52	Maria a lui Ștefan Buia	1
53	Irina a lui Toader Georgeș	1
54	Gacia a lui Logîn Șorecău	1
55	Maria a lui Simion Moni	1
56	Floarea a lui Vasile Precup Larionesi	1

Răpirea mandatului de senator de la Bistrița-Năsăud

- S-au aplicat ordonanțele ungurești - Fraudele -

Județul Bistrița-Năsăud cu o populațiune de peste 120 mii locuitori alege un singur senator și trei deputați. Din circumscripțiile de deputați două sunt românești, iar a treia cu majoritate săsească. În circumscripția de senator 4/5 sunt alegători români, 1/5 alegători sași.

Alegerea din 9 martie a fost pregătită și făcută și în circumscripția de senator după cunoscutele metode ale partidului liberal, reprezentat în județul Bistrița-Năsăud prin delegatul de prefect Solomon Haliță.

La alegerea de deputat în circumscripția Bistrița românească a ieșit biruitor candidatul partidului național dr. Victor Moldovan față de candidatul partidului liberal, față de un candidat țărănist și unul averescan. În circumscripția Năsăud mandatul a fost răpit din mâna candidatului partidului național Laurențiu Oanea prin falsificarea urnei în câteva secții de votare, fiind ales cu o majoritate de 355 voturi candidatul partidului liberal V. Meruțiu. În Bistrița săsească sașii au fost lăsați liberi a-și alege candidatul lor.

Față de rezultatul din Bistrița românească s-a dat instrucția de la centru de a se nimici rezultatul, dar președintele alegerii nu a admis o procedură ilegală. S-a dat deci îndrumarea, ca mandatul de senator să fie scos cu orice preț pentru partidul liberal. Pentru câștigarea alegătorilor sași s-a anunțat în Bistrița și în comune cu bătaie de dobă, cu o zi înainte de alegere, că arenzile forțate se desființează de către guvern, iar în 6 ani nu se va lua pământul de la sași, după legea reformei agrare. Pentru câștigarea alegătorilor români s-a bătut toba și s-a strigat din deal în toate comunele, că partidul național a fost desființat în alegeri și oamenii să nu voteze cu candidații lui.

Candidații de senatori au fost din partea partidului național dr. V. Onișor, din partea partidului liberal Ion Pecurariu, fostul senator în două rânduri, trecut la liberali. Votarea s-a făcut la 69 secții de votare.

Majoritatea a obținut-o partidul liberal ajutat de:

- 1) cea mai mare parte a intelectualilor din Năsăud, care și în trecut și în prezent au dat în politică exemplul celei mai condamnabile imoralități;
- 2) de câțiva preoți aderenți ai partidului liberal care nu s-au rușinat de a se face criminali și a falsifica urna electorală a credincioșilor lor;
- 3) de alegătorii sași din circumscripția Bistrița-săsească aliați politici ai partidului liberal; și de câțiva reprezentanți ai administrației.

Din procesele verbale și dosarele sosite la președintele alegerii se poate constata următorul rezultat al votării.

Au întrunit în circumscripțiile de deputat:

Bistrița-românească candidatul dr. Onișor 1.573 voturi.

Bistrița-românească candidatul I. Pecurariu 1.100 voturi.

Bistrița-săsească candidatul dr. Onișor 607 voturi.

Bistrița-săsească candidatul I. Pecurariu 2.956 voturi.

Năsăud candidatul dr. Onișor 1.281 voturi.

Răpirea mandatului de senator de la Bistrița-Năsăud

Năsăud candidatul I. Pecurariu 2.456 voturi.

Candidatul partidului național total 3.461 voturi.

Candidatul partidului liberal total 6.511 voturi.

Majoritatea partidului liberal este de 3.050 voturi, între care 2.555 voturi date de sași.

Că la votare s-a operat cu fraudă dându-se voturi pentru alegători, care nici n-au fost la urnă, nici n-au avut certificatul în mână, se poate constata din dosarul certificatelor la următoarele secții de votare:

Nușfalău, Șirling, Bârla și Sântioana, unde a obținut dr. Onișor 5, I. Pecurariu 287 voturi. Președintele secției Ion Timar preot în Bârla, grefier Grigore Șuteu învățător;

Telciu, unde a obținut dr. Onișor 40, I. Pecurariu 99 voturi. Președintele secției Victor Bojor protopop, doctor în teologie de la Roma;

Feldru, unde a obținut dr. Onișor 14, I. Pecurariu 207 voturi, președinte Emil Ștefănuțiu preot, grefier Artene Scridon, secretar com.;

Nepos, dr. Onișor 14, I. Pecurariu 104 voturi, președinte George Moldovan preot, grefier Eugen Rus, secretar com.;

Sângeorzul-român (care înainte cu 3 zile a dat 4/5 din voturi pentru partidul național) dr. Onișor 24, I. Pecurariu 344 voturi, președintele secției Aurel Chintean preot, grefier Eliseu Dărăban, secretar com.;

Măgura-Poiana, dr. Onișor 20, I. Pecurariu 146 voturi, președinte Zaharie Bulbuc preot, grefier Macedon Cozac, secretar.

Aceeași constatare se poate face și pentru mai multe secții săsești ca: Dumitra-Cepan, Jelna, Petriș, Lechința.

Având partidul liberal sprijinul sașilor, dl. prefect Haliță nu mai avea nevoie să apeleze la falsificarea urnelor, pentru a asigura succesul partidului său. În falsificarea voinței alegătorilor, afară de președinții și secretarii secțiilor citate, pe care poporul din comunele respective va ști să-i trateze după vrednicie, auxiliarii săi mai sunt și primpretorii Traian Șimon, dr. Ion Monda și Ion Pecurariu. Mai ales acesta din urmă s-a făcut nemuritor prin acte de analfabetism administrativ, ca interzicerea adunărilor candidatului dr. Onișor în Rebrîșoara și Prislop și împiedecarea ținerii acestora cu jandarmi, trimiterea unui ordin pentru dr. Onișor prin jandarmul din Nimigea, ca să nu plece din Mocod, că nu are autorizație de a se mișca în plasa sa.

O asemenea dovadă de analfabet administrativ a dat și prefectul, îndrumând pe primpretori, ca să aplice relativ la întruniri o ordonanță a ministrului ungar Sándor János din anul 1913, care nu mai există pentru noi.

Cu astfel de mijloace a obținut transfugul Ion Pecurariu, profesor, mandatul de senator din Bistrița-Năsăud. Să nu uitate, că el reprezenta pe sași și pe alegătorii neexistenți, ale căror voturi false le-a primit de la cei câțiva președinți de secții, pe când adevăratul reprezentant al alegătorilor români este candidatul partidului național.

Sursa: *Patria*, Cluj, Anul IV, 1922, nr. 57, p. 2.

DIN GRANIȚĂ

Clujul durerilor românești

EMIL BOȘCA-MĂLIN

În Ardeal, depozitarul destinelor neamului în decursul vremilor a fost satul, populația rurală și nu orașele, care erau adevărate pete de străinism, adăposturi parazitare ale elementului dominant.

Pecetea rasei, a gândurilor și aspirațiilor naționale au dat-o satele acelea umile, pierdute printre văile de munte ori colinele câmpiei ardelenice și privegheate de bisericuțele de lemn așezate la mijloc - ca sigiliu pe un pergament de trudă valahă... Orașele au rămas în marea masă a românismului ardelenic insule etnice, distincte, cuiburi de unde plecau toate măsurile de asuprire, îmbibate de păcate grofeste, de temnițe și spânzurători și îngrădite de ziduri grele de legi seniorale pline de nedreptate.

De aici marea, trainica luptă surdă ce exista între satul ardelenic și sălașurile străine.

Dintre orașele care reprezentau în trecutul nostru istoric specificul trufiei străine, locul de „odihnă” și „întâlnire” al nobilimii ungurești din Ardeal era, în rândul întâi, Clujul.

Ridicat pe ruinele vechiului templu roman Napoca, până prin veacul al 11-lea a fost un umil sat românesc cu nu mele Clus, pomenit în mai toate documentele vremii, ai cărui locuitori au luat parte efectivă la lupta dintre voievodul român Gelu - ce-și avea reședința în Gilău de lângă Huedinul martirului Munteanu și năvălitorii unguri de sub conducerea lui Tuhutum.

Numele Cluș vine de la țăranul Micluș, întemeietorul satului.

După năvălirea tătarilor din 1212, satul românesc Clus fiind pustiit, s-a ridicat acolo o cetate de apărare de către sașii hospites și ungurii de atunci care au exclus dintre zidurile ei de siguranță pe bieții români. Străinii i-a spus cetății Klus-burg, Klausenburg și Klusz-var, mai apoi Koloszvar, în ambele limbi însemnând orașul lui Clus. Scoaterea românilor dintre zidurile cetății n-a fost ușoară.

Vreme multă țărani „valahi” și-au revendicat „vatra satului” cu armele în mână, până când, învinși mereu de forța năvălitorilor, s-au așezat în satul nou ridicat în imediata apropiere a cetății: Mănășturul. De acolo țărănimea românească pleacă adesea în decursul veacurilor în asalt impetuos a supra cetății grofeste. Așa a făcut în 1437 când „răsculații” ocupă Clujul și trec prin sabie tot ce era străin, rămânând singurii stăpâni ai cetății vreme de aproape un an până ce vine armata nobililor și îi înfrânge. Peste aproape 100 ani, în 1514, românii pătrund din nou în Cluj confiscând toate averile nobililor.

La 1564, colonelul italian Andrei Gomo, vizitând Clujul, însemna că „aici în cetate locuiesc sașii și ungurii; în jurul ei este însă un cartier de valahi care mereu se răscoală contra domnilor de aici”.

După înfrângerea din 1514, românii n-au mai avut posibilitatea de a lua lupta contra Kolozsvár-ului decât în preajma ocupării sale de către Minai Viteazul care, înainte de a ajunge în

EMIL BOȘCA-MĂLIN

cetate, scrie primarului: „Crea că îți este cunoscut că Dumnezeu m-a adus în țara și mi-a dat biruința”... făcându-l atent prin aceste vorbe să nu îndrăznească a lua măsuri contra „iobagilor valahi din Mănăstur” care intrau liberi în cetatea trufiei ungurești. La cererea românilor mănăștureni, pare-se, Mihai schimbă primarul și așază drept „jude regesc” pe românul Andrei Stancel... După înfrângerea lui Mihai de la Mirăslău, nobilimea se răzbună pe generalul Baba Novac și preotul Șașca – primarul izbutind să fugă – pe care-l prind, îi ard de vii în piața Clujului, apoi îi trag în țeapa ridicată lângă drumul Feleacului, în prezența bucuroasă a întregii nobilimi.

Kolozsvár-ul durerilor românești ardelene, abia de acum își întetește prigoana contra românilor. În 1633, în vrem ea lui Rákóczy, sunt alungați din cetate ultimii negustori români, confiscându-li-se avutul. „Nimic din ce-i valah, n-are ce căuta în cetatea noastră” - glăsuia un ordin ai judeului. În vremea aceasta populația satelor era supusă la dijmele și robotele cele mai grele, cu intenția de a se extermina „poporul acesta valah, tâlhar și prolific”. Și au răbdât valahii, până ce au dat semnal de revoluție sfinții trinității ardelene: Horia, Cloșca și Crișan în oastea cărora s-a înrolat întreaga populație românească din jurul Clujului.

Ungurimea s-a cutremurat. Majoritatea grofilor au plecat din cetate de frica răzbunării, iar ceilalți au închis zidurile cetății și au cerut ajutoare...

N-au sosit, nici ajutoarele și nici cetele lui Horia întârziate, pe drumul sângerând al înțeleșărilor de totdeauna... Așa a fost scris!

Începând cu veacul trecut. Clujul devine focar al multor porniri românești. În inima lui înăcrită se împlânta puternic voința tineretului valah, crescut mai întâi la Liceul Piaristilor, iar mai apoi la toate celelalte școli străine. În 1848, când neînfricatul avocat Ion Buteanu vine să organizeze tinerimea noastră de acolo, găsește peste 500 flăcăi cu carte gata de luptă și moarte. Ei erau grupați în jurul unei „Societăți de legătură” ce era condusă de Papiu Ilarian, Nicolae Popea, Hodoș și Al. Bohățel, având și un ziar pe care-l scoteau în manuscris: „Zorile”.

Dovada bărbăției lor au făcut-o în chiar ziua când ungurimea isterică manifesta înnebunită pe străzile Clujului strigând: „Unió vagy halal”, adică: „Uniune sau moarte”. Grupul de studenți români se năpustesc asupra unui drapel unguresc, îl calcă în picioare și strigă: „Trăiască națiunea românească dezrobă de călăi !”.

Evident, represiunea ungurească n-a întârziat. Cu două luni în urmă sunt arestați și omorâți 28 țărani, 5 preoți și 2 studenți: Vasile Simion și Al. Bătrâneau. Acesta din urmă, înainte de a fi spânzurat, fiind întrebat care-i este ultima dorință, a spus scurt, ca o tăietură de sabie: „Să piară ungurul!”.

După 1818, Clujul durerilor noastre a fost martorul a numeroase bătăi, întemnițări și procese politice, între care amintim Memorandul, care s-au ținut lanț până în 1916, în vremea războiului mondial, când au fost arestați și închiși în temnițele de acolo peste 10.000 intelectuali români.

A venit apoi 1940...

Toate răstignirile din Cluj au fost și sunt pentru marile învieri!

Printre temnițe și asupritori, românismul s-a mărturisit. Începând din veacul al XII-lea până azi, în avalanșă de torent, foc de lavă, în drum fără oprire și fără întoarcere.

Clujul prigonirii ungurești este încheiat din dramatic, din frământare, din suferință.

Drumurile luptei sângerate trec prin el și peste el. Fiecare față din istoria lui vorbește de noi...

Sursa: *Curentul*, București, Anul XVI, 1943, nr. 5542, p. 1 și 5.

Presa secolului 20

DREPTATEA din 1927, 1928

Bistrița – Leonida Pop – Solomon Haliță - REGNA

ICU CRĂCIUN

Dreptatea” a fost un ziar al Partidului Național Țărănesc, fondat în 17 octombrie 1927 de Virgil Madgearu. A apărut în București până în 1947; în 5 februarie 1990, a fost refondat ca publicație a Partidului Național-Țărănesc Creștin Democrat. În Deva și Chișinău au existat periodice cu nume similare, care au apărut între anii 1923-1945, respectiv 1921-1936.

În numărul 31 (an. I, din 21 noiembrie 1927), citim articolul „Interzicerea Congresului Județean din Bistrița în fața Camerei”. Președintele Camerei era N. N. Săveanu, iar „pe banca ministerială d-nii I. G. Duca, dr. C. Angelescu și Vintilă Brătianu”. Voicu Nițescu informează deputații că „În ziua de 13 Noiembrie, președintele organizației partidului național-țărănesc din Bistrița a cerut prefecturei de poliție din acest oraș ca să îngăduie ținerea unei adunări și a congresului partidului național-țărănesc în sala *Bombardier* și că polițaiul orașului i-a comunicat că nu se poate ține această adunare și congres, iar ce s’a întâmplat la Bistrița este un abuz al puterii”. Ministrul de interne, I. G. Duca, a declarat că „nu știe nimic de interzicerea întrunirii dela Bistrița”.

În numărul 92 (an. I, din 5 februarie 1928), citim despre „Discuția la reorganizarea Ministerului de finanțe, criticile aduse de d. deputat D. R. Ioanițescu, Bolșevizarea administrației din Maramureș, Cum sunt exploatate pădurile Statului și Comunicările d-lor Gavril Iuga și Leonida Pop”. În interpelarea sa, Leonida Pop a arătat, printre altele, că: „În județul Năsăud se află pădurile celor 44 comune grănicerești, cari sunt administrate de direcțiunea silvică, ca organ al Statului și de comisiunea de opt, ca reprezentantă a grănicerilor. Aceste păduri, arată vorbitorul, până în anul 1925 se administrau în devălmășie. În conformitate cu legea XIX din 1890 și cu normativul de administrare a pădurilor grănicerești, menținut în vigoare ca statut, prin legea promulgată cu înaltul decret regal No. 2187 din 28 Iunie 1924. Parchetele scadente anual spre exploatare, potrivit planului de amenajament și exploatare pe timp de 100 de ani, se vindeau la licitații conform legilor în vigoare. Din sumele încasate se acopereau cheltuielile de administrare – totul sub controlul statului./ La 1925 pentru motivul că firmele se ocupau cu exploatarea de păduri sau cartelat, adică s’au înțeles să nu se prezinte la licitații până când nu se va scădea prețul lemnului pe tulpină la suma fixată de ele; apoi, pentru motivul că de ce să câștige numai străinii, când putem câștiga noi; având în vedere și alte interese naționale, după cum afirmam inițiatorii, la stăruința fostului prefect Solomon Haliță, a luat ființă în baza legii de comercializare, societatea pentru exploatarea pădurilor grănicerești *Regna* cu un capital de 200000000 lei și anume: 100000000 lei capital social deplin vărsat, format din aportul în natură a fabricilor de cherestea existente în: Ilva-mică, Anieș, Valea-mare, Bistricioara, Dornișoara, Fiad și a căilor ferate industriale Ilva-Leșul, Valea Mare, Dornișoara – Anieș, Fiad, împreună cu atenasele lor, care se va opri la suma de 200000000 lei”. Urmează alte argumente pentru cele șapte întrebări pe care Leonida Pop le adresează ministrului agriculturii și domeniilor de la acea vreme.

COMUNISM

Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele parohiale greco-catolice de stare civilă (1890)

DR. ALEXANDRU DĂRĂBAN

Toți locuitorii din Sângeorz-Băi care au fost trecut din „oficiu” la ortodoxie, născuți în anul 1890, cărora li s-au aplicat în registrele parohiale greco-catolice de stare civilă ștampila „Trecut la Biserica Ortodoxă Română la 21 octombrie 1948” ar fi avut vârsta de 58 ani.

Nr. crt.	Numele și prenumele celui născut	Data nașterii	Numele părinților
1.	Cătălina Macavei	2 ianuarie	Mihăilă și Șofronia ¹
2.	Maria al George	7 ianuarie	Ioan și Floarea ²
3.	Maria Flore	10 ianuarie	Ioan și Ioana ³
4.	Maxim Berci	24 ianuarie	Grigore și Luciana ⁴
5.	Maria Anton	5 februarie	Iacob și Nastasia ⁵
6.	Alexandru Șorobetea	14 februarie	Simion și Ileana ⁶
7.	Dimitrie Poliac	2 martie	Domide și Senia ⁷
8.	Anchidim Tahăș	2 martie	Elisei și Mărina ⁸
9.	Raveca Luci	3 martie	Grigore și Paraschiva ⁹
10.	Raveca Utaia	4 martie	Vasile și Ioana ¹⁰
11.	Raveca Timoce	6 martie	Alexandru și Maria ¹¹

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), fond Colecția registre parohiale de stare civilă, Matricula botezaților din parohia St. Georgiu (1879-1890), f. 120 (v.) – 121 (f.), poz. 1.

² SJANBN, f. 120 (v.) – 121 (f.), poz. 2.

³ SJANBN, f. 120 (v.) – 121 (f.), poz. 5.

⁴ SJANBN, f. 120 (v.) – 121 (f.), poz. 9.

⁵ SJANBN, f. 121 (v.) – 122 (f.), poz. 11.

⁶ SJANBN, f. 121 (v.) – 122 (f.), poz. 15.

⁷ SJANBN, f. 121 (v.) – 122 (f.), poz. 18.

⁸ SJANBN, f. 121 (v.) – 122 (f.), poz. 19.

⁹ SJANBN, f. 121 (v.) – 122 (f.), poz. 20.

¹⁰ SJANBN, f. 122 (v.) – 123 (f.), poz. 21.

¹¹ SJANBN, f. 122 (v.) – 123 (f.), poz. 22.

DR. ALEXANDRU DĂRĂBAN

12.	Flore Pop	6 martie	Ștefan și Saveta ¹
13	Raveca Grec	20 martie	Mihăilă și Ileana ²
14	Saveta Hâruga	18 martie	Ioan și Ioana ³
15	Cătălina Dan	21 martie	Cifor și Iftinia ⁴
16	Maxim Armenu	24 martie	Alexandru și Palagia ⁵
17	Maria Andresi (Ursu)	1 aprilie	Vasile și Ogenia ⁶
18	George Varga	8 aprilie	Tănase și Paraschiva ⁷
19	Maria Prislopan	9 aprilie	Ieremie și Firoana ⁸
20	Maxim Răzvanță	8 mai	David și Saveta ⁹
21	Clement Andresi	8 mai	Donise și Maria ¹⁰
22	Maria Alexi	13 mai	Ioana Roman Alexi, fată a II-a oară căzută ¹¹
23	Floarea Coruțiu	18 mai	Adeodat și Maria ¹²
24	Maria Cordoș	29 mai	Iacob și Iftinia ¹³
25	Elena Șpaimoc	8 iunie	Vasile și Raveca ¹⁴
26	Dănilă Nicolai	15 iunie	Dănilă și Maria ¹⁵
27	Cătălina Buia	27 iunie	Iovu și Maria ¹⁶
28	Elena Tahăș	30 iunie	Dănilă și Senia ¹⁷
29	Ileana Varga	9 iulie	Irina Varga, fată de țigan a 2-a oară căzută ¹⁸
30	Raveca Gagea	9 iulie	George și Ana ¹⁹
31	Saveta Jarda	10 iulie	Ioan (Lupaș) și Ioana ²⁰
32	Ana Petrișor	1 august	Dochia Petrișor, zilerită, servitoare, fată căzută ²¹

¹ SJANBN, f. 122 (v.) – 123 (f.), poz. 23.² SJANBN, f. 122 (v.) – 123 (f.), poz. 24.³ SJANBN, f. 122 (v.) – 123 (f.), poz. 25.⁴ SJANBN, f. 122 (v.) – 123 (f.), poz. 26.⁵ SJANBN, f. 122 (v.) – 123 (f.), poz. 27.⁶ SJANBN, f. 122 (v.) – 123 (f.), poz. 29.⁷ SJANBN, f. 122 (v.) – 123 (f.), poz. 31.⁸ SJANBN, f. 123 (v.) – 124 (f.), poz. 32.⁹ SJANBN, f. 123 (v.) – 124 (f.), poz. 39.¹⁰ SJANBN, f. 123 (v.) – 124 (f.), poz. 40.¹¹ SJANBN, f. 123 (v.) – 124 (f.), poz. 42.¹² SJANBN, f. 124 (v.) – 125 (f.), poz. 44.¹³ SJANBN, f. 124 (v.) – 125 (f.), poz. 46.¹⁴ SJANBN, f. 124 (v.) – 125 (f.), poz. 49.¹⁵ SJANBN, f. 124 (v.) – 125 (f.), poz. 52.¹⁶ SJANBN, f. 125 (v.) – 126 (f.), poz. 55.¹⁷ SJANBN, f. 125 (v.) – 126 (f.), poz. 56.¹⁸ SJANBN, f. 125 (v.) – 126 (f.), poz. 58.¹⁹ SJANBN, f. 125 (v.) – 126 (f.), poz. 59.²⁰ SJANBN, f. 125 (v.) – 126 (f.), poz. 60.²¹ SJANBN, f. 126 (v.) – 127 (f.), poz. 63.

***Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele
parohiale greco-catolice de stare civilă (1890)***

33	Mărina Andresi (Zdranță)	13 august	Terente și Maria ¹
34	Cătălina Costan	20 august	Tănase și Maria ²
35	Ioana Cordoș	29 august	Artene și Saveta ³
36	Ioan Andresi	7 septembrie	Ștefan și Ana ⁴
37	Maria Rusu	2 octombrie	Ana George Nicolai, măritată Marte, în timpul fugirii ei de la bărbat ⁵
38	Aurelia Negrai	14 octombrie	Iosif și Maria ⁶
39	Macedon al George	22 octombrie	Miron și Ioana ⁷
40	Toma Nicolai	24 octombrie	George și Ileana ⁸
41	Ioana Mihertă	20 octombrie	Ioan și Ana ⁹
42	Maria Pop	25 octombrie	Leonte și Sofia ¹⁰
43	Ana Tahâș	4 noiembrie	Manoil și Nastasia ¹¹
44	Saveta Tahâș	18 noiembrie	Toader și Ileana ¹²
45	Raveca Gagea	20 noiembrie	Ioan și Saveta ¹³
46	Floarea Mutu	20 noiembrie	Ioan și Maria ¹⁴
47	Ioana Hehi	28 noiembrie	Cătălina Iacob Hehi, fată căzută ¹⁵
48	Ioana Budușian	29 noiembrie	Alexandru și Tecla ¹⁶
49	Saveta Sohorca	4 decembrie	Iacob și Ioana ¹⁷
50	Maria Anisie	7 decembrie	Titiana Login Anisie, fată prima oară căzută ¹⁸
51	Ana Cărcu	15 decembrie	Alexandru și Ioana ¹⁹
56	Ioan Costan	20 decembrie	Iovu și Solomia ²⁰
57	Cătălina Șpaimoc	28 decembrie	Ioan și Nastasia ²¹
58	Ioana Pop	28 decembrie	Maxim și Maria ²²

- ¹ SJANBN, f. 126 (v.) – 127 (f.), poz. 65.
² SJANBN, f. 126 (v.) – 127 (f.), poz. 66.
³ SJANBN, f. 126 (v.) – 127 (f.), poz. 68.
⁴ SJANBN, f. 126 (v.) – 127 (f.), poz. 71.
⁵ SJANBN, f. 127 (v.) – 128 (f.), poz. 73.
⁶ SJANBN, f. 127 (v.) – 128 (f.), poz. 76.
⁷ SJANBN, f. 127 (v.) – 128 (f.), poz. 77.
⁸ SJANBN, f. 127 (v.) – 128 (f.), poz. 78.
⁹ SJANBN, f. 127 (v.) – 128 (f.), poz. 79.
¹⁰ SJANBN, f. 127 (v.) – 128 (f.), poz. 80.
¹¹ SJANBN, f. 128 (v.) – 129 (f.), poz. 82.
¹² SJANBN, f. 128 (v.) – 129 (f.), poz. 84.
¹³ SJANBN, f. 128 (v.) – 129 (f.), poz. 85.
¹⁴ SJANBN, f. 128 (v.) – 129 (f.), poz. 86.
¹⁵ SJANBN, f. 128 (v.) – 129 (f.), poz. 87.
¹⁶ SJANBN, f. 128 (v.) – 129 (f.), poz. 88.
¹⁷ SJANBN, f. 128 (v.) – 129 (f.), poz. 89.
¹⁸ SJANBN, f. 129 (v.) – 130 (f.), poz. 90.
¹⁹ SJANBN, f. 129 (v.) – 130 (f.), poz. 91.
²⁰ SJANBN, f. 129 (v.) – 130 (f.), poz. 92.
²¹ SJANBN, f. 129 (v.) – 130 (f.), poz. 96.
²² SJANBN, f. 129 (v.) – 130 (f.), poz. 97.

Nr. familiei	Numele și cognomul capului de familie	Profesiunea	Total suflete		Observare
			Barbati	Femei	
31.	Gavril Othar	Transport	36.	47.	Locuitorii ei
32.	Maria Chăgurean	econom	1.	1.	"glăciarii"
33.	Filip Bugnar	"	4.	9.	"
34.	Filip Haroschi	"	4.	4.	Alte persoane
35.	Yeronim Bul	"	2.	4.	"
36.	Onica Boca	"	1.	2.	"
37.	Ion Fântână	"	4.	1.	"
38.	Andrei Mureșca	comerciant	2	5	"
39.	Ion Trupariu	econom	2	1.	"
40.	Pavel Galan	"	2	1.	"
41.	Simion Pop Anton	"	1	1.	"
42.	Onisim Fumuta	"	1.	1.	"
43.	Ion Comsa	"	1.	1.	"
44.	Andrei Pop	pădurar	3.	4.	"
45.	Stefan Macu	econom	1	1.	degora "
46.	Anchedin Lidor	"	4	1	"
47.	Ioader Hăcilă	"	1	1.	"
48.	Mihaila Grapini	"	1.	1.	"
49.	Emanuila Pătrăscu	"	4.	3.	Podna nouă
50.	Ion Pragonie	"	2	3.	"
51.	Ion Pragonie	"	4	1	Podna veche
52.	Ion Pragonie	comerciant	2	2.	"
53.	Ion Lăcar	econom	1	1.	"
54.	Ioader Gălușă	"	2	2.	Lesin "
55.	Ioader Roboștin	"	2	3.	"
56.	Elena Băncă	"	2	2	"
57.	Lucretia Hășchinc	"	2	4	"
58.	Ioader Furcea	"	2	2	degora "
59.	Ion Fandric	cojscar	1	1	"
60.	Ion Partenie	econom	1.	1.	"
61.	Andrei Hășchinc	invățător	1	1	Maier
Suma totală			98	114	

Săgeșeni români la 3 Januarie 1924

207
D. Ioachim Bănuș
Paroh (administrator paroh)

Tabloul se integrează cu:
Necropsul Pătrăscu 2 suflete econom
Vasile Ilatina 2 " econom
Mălini Siminici 3 " econom
Ion F. Miron 5 " econom
Ion Pop 5 " econom

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI

Anul IV.

Cluj, 29 August 1926

Nr. 35

RENAȘTEREA

ORGANUL OFICIAL AL EPARHIEI ORTODOXE ROMÂNE
A VADULUI, FELEACULUI, GEOAGIULUI ȘI CLUJULUI

Redacția și Administrația:
CLUJ,
Strada Iuliu Maniu Nr. 36

APARE ODATĂ PE SĂPTĂMÂNĂ
Abonament: 150 Lei la an

Redactor responsabil:
Dr. SEBASTIAN STANCA
Telefon 13—74

Sfintirea bisericii din Sângeorgiul-Român

În ziua Adormirii Maicei Domnului s'a săvârșit actul sfintirii bisericeii din Sângeorgiul-Român prin delegatul P. Sf. Sale Episcopului nostru Nicolae — protoiereul Grigorie Pletosu, asistat de protoiereul basarabean Teodosie Wolowey, precum și de preoții Ioan Buzdug, Ioan Arcaș, ieromonahul Ioachim Bâsnog și diaconul A. Todoruț.

La acest act solemn a participat întreaga inteligență română aflătoare încă la această stațiune balneară.

Comuna Sângeorgiul-Român e o puternică comună cu populațiune în majoritate absolută de confesiunea greco-catolică, și numai cu forțări aproape supraomenești s'a putut ridica această, — prin stăruințele

preamodestului ieromonah Bâsnog, prin colectele întreprinse de acesta în toate ținuturile țării.

Dacă s'a putut preda sfintei sale destinațiuni această biserică în timp relativ — scurt, — este fără îndoială meritul și stăruințele inimosului director al școalelor medii din Cluj, dl Anton Domide, care din încredințarea Consiliului Eparhial a luat în mână frânele conducerii lucrărilor dela aceea biserică, — și pe lângă toate piedecile puse la cale din partea „fraților”, — biserica provăzută cu 3 clopote și cu toate cele de lipsă, s'a terminat cu bine și e bun semn pentru răspândirea ortodoxiei în acele părți expuse.

Nu se poate trece cu vederea faptul, că toată populațiunea greco-catolică, circa 3000—3500, a luat parte la actul sfintirii și neîncăpând toți în biserică, s'a simțit necesitatea, ca cuvântul evanghelic să fie tâlmăcit și pentru cei din curtea bisericeii și anume prin protoiereul Wolowey.

La masa comună s'a colectat peste 5000 lei pentru trebuințele curente ale bisericeii.

ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229